

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

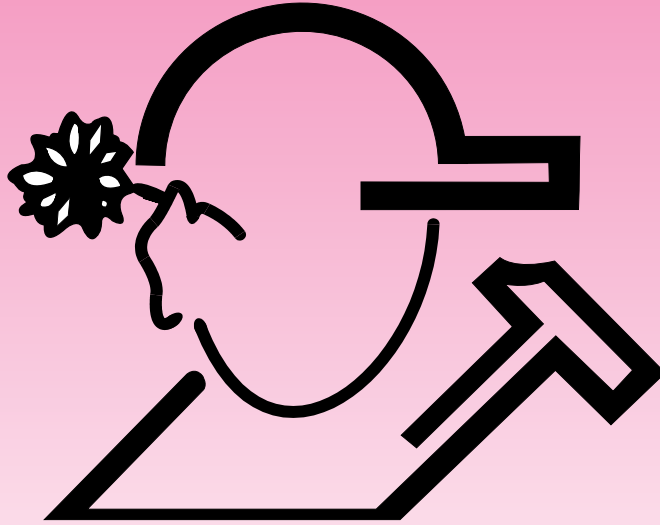
İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 130

Eylül - Ekim 2013

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

- Çocukları Soracak Olursanız; Umutlarını Yitiriyorlar
- Vicdan ve Adalet Nöbeti - 3 : Böyle Gittiler, Böyle Geldiler
- Kent İçinde Kentlileşememe - I : İnsana Verilen Değer Bağlamında
Ankara ve Denizli Örnekleri
- Yeni Dönemde (6331 s.k. sonrası) Değerlendirmeler - 1
 - Elektrik Riskleri ve KKD'lerin Kullanımı
 - Bir İşçi Şair: Ozan Telli
- Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Nüfus Konusu
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım : Frigofrik Araç Kasasında Montaj

www.fisek.org.tr

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

*Fisek Enstitüsü'nün 31. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 21. Yılı*

Çocukları Soracak Olursanız; Umutlarını Yitiriyorlar...

Taner AKPINAR *

Bir Birleşmiş Milletler (BM) yetkilisinin ağzından şu sözler dökülüyor; "Suriyeli çocuklar yalnızca ailelerini ve evlerini değil, umutlarını da yitiriyorlar". Suriye'de sürmekte olan iç savaş belki bir gün sonlanacak ama bu savaş şimdiden bile geri dönüşü olmayan tahribatlar yaratmıştır. En dramatik yanı ise çocuklar üzerinde yarattığı tahribattır. Birleşmiş Milletler kaynaklı bilgilere göre, Suriye'den kaçarak başka ülkelere sığınan mülteci ve sığınmacıların bulunduğu kamplar birçok temel insani gereksinimden yoksun bulunuyor. Bu kamplar, buralarda kalan insanları süregiden savaşın etkilerinden izole etmekten de çok uzak görünmektedir. Çocukların durumu bunun en açık kanıtı. Mülteci kamplarında kalan çocuklar, silahlı çetelerce buralardan alınarak eğitilmekte ve çatışmalara sokulmaktadır.⁽¹⁾

Resim, <http://www.haberlink.com>, adresinden alınmıştır.

Çocuklar yalnızca savaşların, krizlerin, yoksulluğun, doğal afetlerin vb değil, ironik bir şekilde sorunların çözümüne yönelik olduğu söylenen projelerin de mağduru olmaktadır. 1980 sonrası süreçte dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılmasında kötü bir izlenim bırakan uluslararası kuruluşlardan biri olan Dünya Bankası, Etiyopya'da yürüttüğü bir çalışma nedeniyle yine tartışmaların odağında bulunuyor. Dünya Bankası, Etiyopya'da, eğitim, sağlık, su, temel yaşam koşulları, yol ve tarımsal üretim gibi temel gereksinimleri desteklemek amacıyla 2 milyar dolarlık bir proje yürütmektedir. Villagization (kentleşme ya da kentsel dönüşüm) olarak adlandırılan bu program 1,5 milyon insanın, buldukları yerlerden başka bir yerlere yeniden yerleştirilmesine yöneliktir. Projenin yürütücüleri bu yeniden yerleştirme sonucunda, birçok temel altyapısal sorunun çözüleceğini öne sürmektedir. Projenin uygulanmasının birinci yılı dolduktan sonra yapılan gözlemlere göre, insanların çoğu güvenlik güçleri tarafından zor kullanılarak yeni yerleşim yerlerine transfer edilmiştir. Yerlerinden edilen insanlarla yapılan görüşmelerde, bu insanların çoğunun, en azından geçimlik düzeyde üretim yapabildikleri görece verimli yerlerden, kurak yerlere göç etmeye zorlandıkları ve yeni yerlerde kendilerine vaad edilen temel gereksinimlerin de karşılanmadığı açığa çıkarılmıştır. Bu durumdan en fazla çocuklar etkilenmektedir.⁽²⁾

* Yrd.Doç.Dr. Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve İşeşek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Resim, <http://haber5.net/haber> adresinden alınmıştır.

Vietnam'da madde bağımlısı olanlar, tedavi ve rehabilitasyon için devlete ait merkezlerde tutulmaktadır. Bu merkezlere alınanlar dört yıla kadar tutulabilmektedir. Tedavi ve rehabilitasyon yöntemi ise, bilinen tıbbi yöntemlerden biraz farklıdır. Tedavi merkezlerinde madde bağımlılarına uygulanan tedavi yöntemi, zorla çalıştırmadır. Buralarda kalmış olanlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, bu insanlar, ne madde bağımlılarının tutulduğu merkezlere alınırken, ne de burada kaldıkları süre boyunca, hiçbir hukuki süreçten geçmemiştir. Ağırlıklı olarak tarım, imalat ve inşaat işlerinde çalıştırıldıklarını söylemektedirler. Çalışmayı kabul etmeyen ya da kurallara aykırı davranışlara, işkence yapıldığı rapor edilmektedir. Buralarda tutulanlar arasında, çok küçük yaşta çocukların da olduğu ve onların da aynı şekilde cezalandırıldığı belirtilmektedir. Vietnam'daki bu merkezlerde, HIV'i önleme ve sağlık bakımı hizmetlerini destekleme adı altında, parasal kaynak sağlayan Dünya Bankası, buralardaki zorla çalıştırma ve işkence gibi sorunları, en önemlisi de buralarda tutulan çocukları görmezden geldiği yönünde eleştirilmektedir.⁽³⁾

Pakistan'da, ramazanda televizyon kanalları arasındaki reyting yarışması zirvalığının verdiği son nokta denecek türden bir skandal yaşandı. Bir televizyon kanalı reyting yarışmasında öne geçebilmek için, canlı yayında seyircilerine çamaşır makinesi ve laptop gibi hediyeler yanında çocuğu olmayan ailelere de terkedilmiş bebekleri armağan olarak verdi.⁽⁴⁾

Afrika ülkelerinde etnik çatışmalar, yoksulluk, açlık gibi toplumsal, ekonomik ve politik nedenlerin yol açtığı çocuk

Resim, <http://2media.nowpublic.net>, adresinden alınmıştır.

Resim, <http://www.hrw.org/sites/default/f> adresinden alınmıştır.

ölümlerine yol açan bir diğer neden ise, doğrudan cinayet niteliğinde. Afrika ülkelerinde, her yıl yaşları 10-15 arasında değişen birçok çocuk (kız,erkek) sünnete bağlı olarak ölmektedir. Bunun nedeni ise, çocukların gözlerden uzak kırsal alanlarda, gerçekte sağlık personeli olmayan üfürükçüler tarafından geleneksel yöntemlerle sünnet edilmesidir. Uygun olmayan koşullarda ve çağ dışı yöntemlerle sünnet edilen çocuklar en çok kan kaybı ve enfeksiyona bağlı olarak ölmektedir.⁽⁵⁾

Yemen'de binlerce çocuğun ölüm korkusu nedeniyle okula gidemediği rapor edilmektedir. Bunun nedeni ise, kabileler arası çekişmeler. Aralarında husumet olan kabilelerin birbirlerine yönelik saldırılarında bombadan tabanca kadar birçok silah kullanılmakta ve bu saldırılarda o sırada etrafta bulunan ve birbirine saldıran kabilelerle hiçbir ilişkisi olmayan çok sayıda başka çocuk da öldürülmektedir.⁽⁶⁾

Resim, <http://www.haberler.com/haber-resimleri/h-49>

Son olarak, yurttan çocuklara dair bir haberle sonlandıralım. Kamuoyunda genellikle kız çocuklarının çok küçük yaşta zorla evlendirilmeleri tartışma konusu edilirken, sorunun diğer boyutları çok fazla gündeme gelmemektedir. Çok küçük yaşta evlendirilen bu çocukların başına gelenler, yalnızca evlilik olgusuyla sınırlı değildir. Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin verilerine göre, 2012 yılında 15-19 yaş grubunda toplam 91 bin 114 kız çocuk doğum yapmıştır. Çocuk yaşta evlendirilen bu çocuklar, evliliğin yanı sıra, yine yaşlarından ve boylarından büyük bir sorumlulukla daha yüzyüze kalmaktadırlar. Kendileri henüz çocukken bir de doğum yapıp çocuk sahibi olmakta ve son derece ağır bir sorumluluk yüklenmektedirler. Çocuk yaştaki bu kız çocukların doğurganlık oranının en yüksek olduğu iller sırasıyla Ağrı (binde 72,2), Kars (binde 63,9) ve Muş (binde 60,4) iken, en düşük olduğu iller ise, sırasıyla Trabzon (binde 10,8), Rize (binde 11,3) ve Tunceli (binde 13,2)'dir.⁽⁷⁾

TÜİK, bu konuda dünyadaki duruma ilişkin de bazı veriler aktarmaktadır. Buna göre, dünya genelinde her yıl 15-19 yaş arası 16 milyon kız çocuk doğum yapmaktadır. Meselenin en dramatik boyutu ise bebek ölüm oranları incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. 20 yaş altı doğumlarda ölü doğum ve bebek ölüm oranları 20-29 yaş grubuna kıyasla % 50 daha fazladır.⁽⁸⁾

Bu tablo karşısında Birleşmiş Milletler yetkilisinin, çocukların umutlarının tükendiğine ilişkin kaygısını paylaşmamak elde değil. Umutların tükenmesine yol açan, çocukların, kurulu düzenin kirliliği ve karanlık ilişkiler ağına sokulması ve böylece bu ilişkilerin yeniden üretilmesinin güvence altına alınması olsa gerektir. Bu yobazlık, çocuklara daha annelerinin karınıdayken kurulu düzenin çarpık ilişkilerine uygun davranmayı öğretmeye kalkışma cüretini göstermekten bile geri durmayan ürkütücü bir boyuta ulaşmıştır.

Dipnotlar

- (1) http://www.un.org/News/briefings/docs/2013/130722_Guest.doc.htm
- (2) http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/worldbank0713_ForUpload.pdf
- (3) http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/worldbank0713_ForUpload.pdf
- (4) http://www.huffingtonpost.co.uk/2013/07/25/ramadan-pakistani-tv-abandoned-babies-childless-couples_n_3652901.html
- (5) http://www.reuters.com/article/2013/05/16/us-safrica-circumcision-idUSBRE94F0J320130516?feedType=RSS&feedName=healthNews&utm_source=feedly
- (6) <http://www.yementimes.com/en/1700/news/2717/Tribal-dispute-leaves-4-children-dead-4-injured.htm>
- (7) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13663>
- (8) <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13663>

1. Yapılan işin risk değerlendirmesi yapılmı, olası risklerin olasılığı ve şiddetini azaltmak için önlemler alınmamıştır.
2. Her iki çalışmanın da üzerinde durdukları platform uygun olmalı; platformların üzerine 30 cm geçmeyen basamaklarla girilmeli ve inilmelidir.
3. Boş metal don (vb.) çalışma platformu olarak kullanılmamalıdır.
4. Uzatma kablosu, el aletleri ve kordonu periyodik olarak yetkili bir elektrikli tesisatçı tarafından gözden geçirilmeli (yasal olarak en geç yılda bir yapılmalı, iyi uygulama önerisi olarak da en geç üç ayda bir kontrol yapılmalıdır), olası arızalar, kusurlar giderilmelidir.
5. Elektrikli el aletinin bağlı olduğu priz "elektrik panosunda" uygun kaçak akım rölesi olmalıdır.
6. Çalışma zemininde tertip- düzen ve temizliğe önem verilmelidir.
7. Çalışanlara "iş ekipmanlarının - el aletlerinin güvenli kullanımı" konusunda iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmelidir.
8. Göz ve kulak konyucularını çalışma sırasında uygun şekilde kullanmaları, iş yapmadığı sırada bu KKD'lerin nasıl depolanacağı, nasıl temizleneceği ve temiz bulundurulacağı konularında eğitim verilmelidir.
9. İş yaparken KKD'lerin (özellikle göz ve kulak konyucularının) uygun kullanıp kullanılmadığı konusuna da (imalat sorumlusu tarafından) denetim yapılmalıdır.

Ne yapılmalı ?

> Sayfa 23'ün yanıtı

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Vicdan ve Adalet Nöbeti - 3

Böyle gittiler, böyle geldiler

Yangın söndürürken yürek yakan, 3'ü Rus 5 personelin cenazesi kömüre dönen helikopterden çıkarıldı. Cenazeler kaza yerinden helikopterlerle kaldırıldı ve kimlik tespiti için Adli Tıp Kurumu'na gönderildi.

■ Ergün TOS/DHA

MUĞLA, Köyceğiz'de düşen yangın söndürme helikopterinde yaşamını yitiren 3'ü Rus 5 kişinin tamamen yanmış haldeki cenazeleri, kimlik tespiti için İzmir Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Türk pilot Atif Ateşok'un (62) oğlu Alptuğ Ateşok Antalya'dan, Orman muhafaza memuru Orhan Çelik'in (31) babası Aydın Çelik ise Manisa'dan Fethiye Devlet Hastanesi'ne geldi. Oğlu Orhan Çelik'le en son 3 gün önce görüşüğünü belirten Aydın Çelik, "Son konuştuğumda yangın söndürmek için Mersin'e geldiğini, yemekte olduğunu söyledi.

Henüz kesin bilgi yok

Dün ise aramalarımıza cevap vermedi. Çok üzgünüm" dedi. Hayatını kaybedenlerin yakınlarına başsağlığı dileyen Fethiye Orman İşletme Müdürü Gürhan Zorlu, düşen helikopter ve içindeki personelin çok sayıda yangın söndürme operasyonunda görev aldığını söyledi. Hava şartları nedeniyle zor bir hafta geçirdiklerini ve sürekli teyakkuz halinde olduklarını anlatan Zorlu, "Beklemediğimiz, acı bir kaza haberi aldık. Ölen arkadaşlarımıza Allah'tan rahmet diliyorum. Kazanın nedeniyle ilgili henüz bize ulaşmış kesin bir bilgi yok" dedi.

ORMAN Genel Müdürü Mustafa Kurtulmuşlu, kazayla ilgili "3-5 ağaç yanmasın diye kendilerini riske atarak alçak uçuş yaparken başlarına bu olay geldi. Bambi'deki (su kovası) suyun ani boşaltımı sonucu güç kaybı oluyor. Kova ağaca veya bir taşa takılıyor. Helikopter de irtifa kaybederek düşmüş" demişti.

BİLGİ

Muğla'da son 8 yılda 3 orman yangını söndürme helikopteri düştü. Kazalarda 6'sı yabancı uyruklu 12 kişi yaşamını yitirdi. Orman Genel Müdürü'nün açıklamasına göre de 3'ü önceki gün olmak üzere Türkiye'de toplam 6 Rus pilotu hayatını kaybetti. ■ AA

Terör değil menfaat yakıyor

YANGINI havadan takip eden Orman Genel Müdürü Mustafa Kurtulmuşlu "İzmir ve Bodrum yangınlarında kasıt olduğunu tespit ettik. Bu kasıt terör amaçlı değil. Bu yangınlar basit bir menfaati elde etmek kastıyla çıkarılmış yangınlar. Basınımız bu konunun üzerine gitmeli" dedi.

Kent İçinde Kentleşememe - I

İnsana Verilen Değer Bağlamında
Ankara ve Denizli Örnekleri

Nursel DURMAZ*, Aylin Güler ÜNLÜ **

GİRİŞ

Kentleşme toplumsal değişme sürecinin bir boyutudur. Dolayısıyla kentleşme sadece nüfus değişimi, nüfus artışı gibi durumları değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik bir dönüşümü de tanımlamaktadır. Kişilerin kentli yaşama ayak uydurmaları gerekli olanaklara sahip olmaları ile doğru orantılıdır. Burada ilk olarak akla gelen öge "gelir" olsa da bireyler kendilerine değer verildiğini hissetmedikçe, kendilerini göç ettikleri bu yeni mekana da ait saymakta küçük çekeceklerdir.

Kaldı ki, insanlar, kentte, gereksinme duydukları en yaşamsal öğelere, para ile değil daha çok sosyal devlet desteğiyle ulaşabilmektedirler. Dolayısıyla kentleşme, bir anlamda, sosyal devlet olanaklarıyla buluşma ile özdeşleşmektedir. Bu olanaklardan yoksunluk ise, kent yaşamından dışlanma ve "köy yaşantısını" kentte sürdürme anlamına gelmektedir.

Bu nedenle bu yazıda, Sen'in sosyal dışlanma kavramını "yapabilirlikten yoksun kalma" şeklinde tanımlamasından yola çıkarak kentleşememe sorununu sadece gelirden yoksun kalma üzerinden değil, "insanca bir hayat sürmek için gerekli olan temel yapabilirliklerden yoksun kalma" üzerinden tartışmak yerinde olacaktır. (1) Çalışmada ilk olarak kentli yaşama ayak uydurmaya çalışan bireylere sunulan kamusal olanaklar ya da verilen değer ölçülmeye çalışılmıştır. Burada insana verilen değeri belirlemek amacıyla Ankara ve Denizli illerinin merkeze uzak yerleşim yerlerinde alan araştırmaları gerçekleştirilmiş ve katılımcılar ile yüz yüze derinlemesine mülakat yapılmıştır. Her iki il için belirlenen mahallelerde yaşayan bireylerin "sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, istihdam, gelir düzeyi, hak arama ve örgütlenme" haklarından ne kadar yararlandıkları araştırılmıştır. (2)

SAHİP OLUNAN/OLUNAMAYAN HAKLAR

Konunun başlığı belirlenirken bile bir çelişkiye düşüldüğü açıktır. Söz edilen temel haklar, sahip olunması gereken haklardır ancak yapılan araştırmalar bireylerin bu haklardan mahrum kaldıklarını göstermektedir. Çalışmada somut birer örnek sunabilmek adına gerçekleştirilen alan araştırmasında Ankara'da Yakacık ve Pursaklar Mahallelerinde, Denizli'de ise Sevindik ve Karşıyaka Mahallelerinde alan araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

Her iki il için seçilen mahallelerin ortak özelliği ise şehir merkezine uzak olmalarıdır. Yakacık'taki araştırma birimini oluşturan bireyler, yerleşim yerlerindeki koşullar ve erkeklerin görüşmekten kaçınması gibi nedenlerden dolayı kadınlardan oluşmaktadır. Yakacık ve Pursaklar'da 6'şar kişi olmak üzere toplam 12 kişi ile görüşme yapılmıştır. Denizli'de gerçekleştirilen araştırmada ise araştırma birimini Karşıyaka'dan 7, Sevindik'den 8 kişi olmak üzere, çoğunluğu erkek olan toplam 15 kişi oluşturmaktadır. Her iki il için de görüşme yapılanların çoğu evli ve çocuk sahibidir. Yaşları 18 ile 65 arasında değişmektedir. Eğitim durumları

ise oldukça düşüktür. Yaş aralığının geniş tutulması katılımcıların sorunlar üzerindeki yaklaşımlarının farklılık gösterdiğini de ortaya çıkarmıştır.

Sağlık: Ankara/Yakacık bölgesinde katılımcıların, "sağlık, sosyal güvenlik, eğitim, istihdam, gelir düzeyi, hak arama ve örgütlenme" olarak ele aldığımız altı hak içerisinden en çok sağlık hakkından yararlandıkları görülmüştür. Çocuk sağlığı konusunda (aşılama gibi) koruyucu sağlık hizmetlerinin düzenli biçimde gerçekleştirildiği, bu konuda görüşülen kişilerin memnuniyetlerinin orta ve üstü düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak bunun dışında kadın sağlığı-kişisel hijyen-dengeli beslenme gibi konulara ilişkin sağlık eğitimlerinden ve koruyucu hizmetlerden yararlanma durumu söz konusu değildir. Çevre sağlığı konusunda ise belediyenin bu konuda yeterli önlem almadığından şikayet etmektedirler. Pursaklar'da ise sağlık hakkı, bu haklardan yararlanma durumu bir sıralamaya konulduğunda ikinci sırada kalmasına karşın, burada görüşülen kişilerin Yakacık mevkiinde oturanlara göre sağlık konusunda daha bilinçli oldukları kanaatine varılmıştır. Bununla birlikte

Resim, <http://media.sondevir.com> adresinden alınmıştır.

* Araştırma Görevlisi, Pamukkale Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Resim, <http://www.yaylahaber.com/images> adresinden alınmıştır.

Resim, <http://www.konhaber.com/yeni/depo> adresinden alınmıştır.

Pursaklar'da şehir merkezine ulaşım ciddi bir problemdir ve bu sadece ulaşım hakkını değil, başta sağlık olmak üzere diğer tüm hakları da etkilemektedir. Bir katımcının ulaşım konusundaki şu sözleri bu konuda oldukça dikkat çekicidir: "Çocuğumun krizi tuttuğunda hastaneye götürmem gerekirse nasıl götüreceğimi bilmiyorum. Otobüs saatte bir geliyor, şehre çok uzak, eşim çalışırken tek başıma nasıl götüreceğim?" Burada ulaşım sorununun da baş gösterdiğini ve bunun sağlık hakkından yararlanmada olumsuz bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Hem Yakacık hem de Pursaklar'da tedavi edici ve rehabilite edici sağlık hizmetleri açısından bakıldığında ise; görüşülen kişiler, hastanelere ve ilaçlara erişim konusunda genel olarak eskiye oranla memnun olmakla birlikte, ödenen katkı paylarından ve hastanelerin kalabalıklığından, düzensizliğinden ve sıra bekleme sorunundan yakınmaktadırlar.

Denizli/Karşıyaka Mahallesi'nde de en çok yararlanan hak, sağlık hakkı olmuştur. Katılımcılar koruyucu sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını belirtirken çevre sağlıklarının tehdit altında olduğunu vurgulamışlardır. Konu ile ilgili olarak Karşıyaka'dan bir katılımcı "merkezin alt yapısını kaç kere yenilediler, bize hala yok yıllardır çekiyoruz, bize ikinci sınıf muamele yapılıyor" şeklinde açıklamada bulunmuştur. Denizli'deki örneklerde Ankara'dakilerden farklı olarak, araştırma yapılan semtlerin her ikisinde de doğal gaz bulunmamaktadır ve bu sebeple özellikle kış aylarında hava kirliliği yaşanmaktadır. Bu da başta astım hastaları olmak üzere burada yaşayan yurttaşların sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Sosyal Güvenlik : Ankara/Yakacık için sağlıktan sonra ikinci en çok yararlanan hakkın, sosyal güvenlik olduğu saptanmıştır. Bu başlıkta kişilerin sosyal güvencenin üç ayağı olan sosyal sigorta, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetlerden yararlanma durumları incelenmiştir. Yakacık'taki katılımcıların çoğu, düşük gelirli olmaları sebebiyle Genel Sağlık Sigortası'ndan herhangi bir prim ödemediği için yararlanmaktadır ve bunun yanı sıra yine çoğunluğu sosyal yardım almaktadır. Pursaklar'da ise daha olumlu bir sonuç elde edilmiştir. Pursaklar'da Yakacık bölgesine göre temel fark toplu güvencesi açısından sosyal yardımlardan çok sosyal sigortalılığın baskın olmasıdır. Bütün bunların yanı sıra iki mevkide de sosyal hizmetlerin çok yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Denizli'de yapılan araştırmaya göre; Sevindik'de yaşayanlar Karşıyaka'da yaşayanlara göre kendilerini daha çok güvence altında hissetmektedirler. Karşıyaka'daki katılımcıların çoğunluğunun hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Sağlık sorunlarını dahi sigorta çerçevesinde gideremeyen bu kişilere hastalandıklarında ne yaptıkları sorulduğunda "hastalanmamaya çalıştıklarını" söylemişlerdir.

dir. Sevindik'deki katılımcılardan biri ise çalıştıkları süre sigortalı olduklarını ancak iş güvencelerinin olmadığından her an kapı önüne koyulabileceklerini belirtmiştir. Denizli için sosyal güvence açısından kadınlarla erkekler karşılaştırıldığında kadınların duruma daha bilinçli yaklaştıkları görülmektedir. Görüşülen kadınların çoğu daha önce tekstil fabrikalarında çalıştıklarını ifade etmişler ve fabrikalar kapanınca da ya başka bir işe girmişler ya da sigortalarını dışarıdan yatırmaya başlamışlardır. Sosyal güvencenin önemli olduğunu da vurgulamışlardır.

Eğitim-Istihdam-Gelir Düzeyi: Ankara/Yakacık için kişilerin kendi eğitim seviyeleri düşük olsa da, çocuklarını "okutma" isteği ve çabası içerisinde oldukları görülmüştür. Eğitimle bağlantılı olarak katılımcılar çalışma hakkından ve işsizlik korumasından da gereğince yararlanamamaktadırlar. "Düşük eğitim seviyelerinin işsizlik ve yoksulluk olgusunu pekiştirdiği" savı bu alanda yapılan çalışmalarda doğrulanmış gözükmektedir. Görüşülen kadınların çoğu kendilerini ev hanımı olarak nitelendirse de düzensiz ve güvencesiz olarak nadiren de olsa ev temizliği işine gitmekte ve/veya el işi yapıp satarak ev ekonomisine destek

olmaktadırlar. Pursaklar'da ise gelir düzeyinin Yakacık'a göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Pursaklar'da oturan kişilerin genel özellikleri buraya daha önceden oluşturdukları maddi birikim ve ek olarak konut kredisi kullanmak suretiyle ev alarak bölgeye yerleşmiş olmalarıdır. Bu nedenle bu kişilerin çoğu konut kredisi ödemekte ve gelirlerinin büyük çoğunluğunun bu kredi ödemelerine gittiğini belirtmektedirler.

Denizli için eğitim hakkı Sevindik Mahallesi'nde yaşayanlar için biraz daha yüksek olduğu görülse de her iki mahalle içinde oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Sevindik Mahallesi'nde yaşayan bir katılımcı; bulunduğu mahalledeki okulların verdiği eğitimin iyi olmadığını düşünerek oğlunu merkezde oturan kardeşinin yanına gönderdiğini ve oğlunun orada bir okula gittiğini söylemiştir. Karşıyaka Mahallesi'nden bir katılımcı ise "ben asgari ücret alırken çocuğumu nasıl üniversiteye göndereyim de okutayım, göndersem biz evde ne yer ne içeriz?" şeklinde konuşmuştur. Buradan hareketle eğitimin gelirle doğrudan bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışma hakkı ve işsizliğin önlenmesi ise Denizli için en çok yararlanılan haklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşülenlerin çoğu iş imkanı daha fazla olduğu için Denizli'nin ilçe köylerinden Denizli merkeze göç etmişlerdir. Çoğu tekstil fabrikalarında işçi olarak çalışmaya başlamıştır. Ancak 2001 ve 2008 krizleri sonucu Denizli'deki çoğu tekstil fabrikalarının kapanmasıyla işsiz kalmışlar ve ardından özellikle kadınlar eğreti işlerde çalışmaya başlamışlardır. Her iki mahalledeki katılımcılar için eğitim düzeyleri düşük olmakla beraber çocuklarını okutmaya gayret etmektedirler.

Denizli'de gelir düzeylerine baktığımızda Sevindik'deki katılımcıların Karşıyaka'dakilere göre biraz daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Karşıyaka'daki katılımcılardan serbest meslek erbabi olanlar elde ettikleri gelirin yeterli olmadığını söylerken, işçi olarak çalışanlar aldıkları asgari ücretin evlerini geçindirmeye yetmediğini vurgulamışlardır. Gelir düzeyi oldukça düşük olan bu ailelerin çocuk bakımı için bir bacık tutma ya da çocuklarını kreşe gönderme olanakları yoktur. Bu nedenle özellikle büyük çocuk kız çoğu ise diğer kardeşlerine bakmakla yükümlüdür. Karşıyaka'daki katılımcıların çoğunun kaldığı evler tek katlı, gece kondu evleridir. Sevindik'de ise TOKİ evleri inşa edilmeye başlanmıştır. Konu ile ilgili olarak bir kadın katılımcı, yıllar önce yaptığı gece kondu evinin artık bakıma gereksinmesi olduğunu ancak TOKİ sebebiyle de yıkılma olasılığı olduğunu söyleyerek çaresizce beklediğini ifade etmiştir. Sevindik'de yaşayan katılımcılardan bir kısmı gıda malzemelerinin büyük oranda memleketten geldiğini söylemiştir. Gıda desteği sayesinde yeme-içmeye ayıracakları paydan arttırarak başka bir gereksinmelerini yönlendirebilmektedirler. Karşıyaka Mahallesi'nde yaşayanlar gıda gereksinmelerinin tamamını marketlerden pazardan karşıladıkları söylemişlerdir.

Hak Arama ve Örgütlenme: Yakacık ve Pursaklar'da her iki bölge için de hak arama ve örgütlenme özgürlüğünden söz edilememektedir. Kadınların bu konuda çok bilinçli olmadıkları, demokratik haklarını kullanmadıkları, kullanmaktan çekindikleri gözlemlenmiştir. Denizli'deki her iki mahalle için de benzer durum söz konusudur. Karşıyaka Mahallesi'nden bir katılımcı "bu ülkede örgütlü oldun mu terörist diye içeri atarlar, biz yaşadık bunları 80'lerde" şeklinde açıklamaya yapmıştır. Yine aynı mahalleden başka bir katılımcı hayatında hiç sendikali olmadığını, zaten isteseler de işverenlerin buna müsaade etmediğini belirtmiştir. Sevindik Mahallesi'nden bir katılımcı da "hiç sendikali olmadım, ancak olsam belki daha iyiydi, daha yüksek ücretlere çalışırdık belki, ama bizim orda sendikali olan da yok

Resim, <http://im.haberturk.com/galeri> adresinden alınmıştır.

ki, bize bunları anlatacak birileri lazım" şeklinde açıklama yapmıştır. Haksızlığa uğradıklarında ne yaparsınız sorusuna katılımcıların çoğu dayanabildiğim kadar dayanırım, olmuyorsa da vazgeçerim şeklinde açıklamada bulunmuştur. Yani katılımcılar herhangi bir kitle örgütüne üye olarak hak aramayı akıllarından bile geçirmemektedirler.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME :

Ankara ve Denizli'de toplam dört farklı bölgede yapılan alan araştırması sonuçları, gelir düzeyi görece düşük olan ve kent merkezi dışında yaşayan katılımcıların "insana verilen değeri" tanımlayan temel haklardan büyük oranda yoksun kaldıklarını göstermektedir.

Bu onların "kentlileşememiş" olmalarının temel göstergesi olduğu kadar, onların köy-kent değerleri arasında sıkışıp kalmalarının da nedenidir.

Araştırma sonucunda, en fazla yararlanılan hak sağlık hakkı ve sosyal güvenlik olsa da, genel anlamda oldukça düşük düzeylerde kalmıştır. Araştırma sonucuna göre hiç yararlanılamayan hak ise, hak arama ve özgürlük olmuştur. İnsanca bir hayat sürmek için gerekli olan temel yapabilirliklerden yoksun kalma, katılımcıların sosyal hayattan dışlanmaları sonucunu doğurmuştur. Küreselleşme çağında sosyal dışlanma ile başa çıkma yolunun yurttaşlık hakları ve mücadeleden geçtiği görüşünü kabul ederse (3), araştırma birimini oluşturan bu katılımcıların sosyal dışlanmadan kurtulmaları oldukça güç görünmektedir.

Hayat koşulları zorlu olan insanların bu durumdan bir çıkış yolu bulmalarında onlara destek olacak demokratik haklarını kullanamamaları, örgütlenme ve hak arama bilincine erişememiş olmaları, onları kamusal destek olanaklarından da uzak tutmakta; kentle bütünleşmelerini önlemektedir. Bu da, içinde buldukları yoksulluk ve yoksunlukların bir sarmal biçiminde tekrarlanmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmanın daha geniş saha araştırmaları ile desteklenmesi, doğaldır ki, Türkiye'de kent merkezine uzak bölgelerde yaşayan yurttaşların sosyal dışlanma ve kentlileşememe gibi temel sorunlarının yanı sıra başka olası sorunlarının ortaya çıkmasını da sağlayacaktır.

KAYNAK :

(1) Sen Amartya (2000) : *Social Exclusion: Concept, Application and Scrutiny*, Social Development Papers No.1, Manila: Asian Development Bank.

(2) Fişek A.Gürhan (1992) : "Güvence ve Sağlık" - Çalışma Ortamı Dergisi, Mayıs-Haziran 1992, Sayı 2.

(3) Munck Ronaldo (2005) : "Social Exclusion-The New Poverty" and "Social Exclusion: An Inequality Paradigm For The Era of Globalization?", *Globalization and Social Exclusion*, Bloomfield: Kumarian Press.

YENİ DÖNEMDE (6331 s.k. sonrası) DEĞERLENDİRMELER - 1

A.Gürhan FİŞEK *

2003 yılında çıkarılan İş Yasası ile 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası, Türkiye'de iş sağlığı güvenliği uygulamaları yönünden çok önemli kilometre taşlarındandır. İş Yasası, iş güvenliği uzmanlığı uygulamasını zorunlu kılmış; İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ise, hem işyeri hekimi ve hem de iş güvenliği uzmanı çalıştırma yükümlülüğünü 50 işçiden az işçi çalıştıran işyerlerini de kapsayacak biçimde genişletmiştir.

Bu önemli adımları atma kararlılığını gösterebilen bir iktidarın, uygulama sürecinde gösterdiği kararsızlığı anlamak zordur. Bu ancak "öz" ile "söz" tutarsızlığı ile açıklanabilir. 2003-2013 arası iş güvenliği uzmanlığı uygulamasındaki gecikmeler ve iniş çıkışlar; süreç yönetiminde, sosyal eşler (partner) ile çıkan anlaşmazlıklar; 2012 sonrası işyerlerinin tehlike derecelerinde görev yapacak iş güvenliği uzmanlarının niteliklerindeki tereddütler; işyeri hekimlerinin çalışma süre ve görev periyotlarının daraltılması ayrı bir tartışma konusudur.

Biz değerlendirmemizi, 2012 yılı 30 Haziran'ından başlatmak istiyoruz. Yasa çıkarılırken niyet şuydu :

1. İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı, iş sağlığı güvenliği uygulamaları için vazgeçilmez kişilerdir.
2. İşverenin sorumluluğu değişmemekle birlikte, tüm iş sağlığı güvenliği uygulaması, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimlerinin yürütülmesidir.
3. Bu uygulama tüm işyerlerini kapsamalıdır.
4. İnsangücü gereksiniminin çok artması karşısında, hızla "belge" sahibi olan iş güvenliği uzmanı sayısı artırılmalıdır.

Bunun için, tehlikeli-çok tehlikeli sınıfta sayılan işyerleri için uygulamanın bir yıl ertelenmesi öngörülmüştü. Neden?

1. Bu süre içinde insangücü açığı kapatılacaktır.
2. Bu süre içinde, ilgili yönetmelikler çıkarılacaktır.
3. Yine bu süre içinde, Bakanlığın, bilgi işlem sistemi, bu büyük çaptaki genişlemeyle uyumlu hale getirilecekti.
4. Bu süre içinde, işverenlere uygulama anlatılacak ve yasaya destekleri istenecekti.
5. Bu süre içinde, sosyal eşlerin (ortakların) kendi üyelerini aydınlatmaları ve uygulamaya destek olmaları için önlem almalarına olanak verilecekti.

Ülkedeki nitelikli insangücünde yüksek olan işsizlik

oranı, başta mühendisler olmak üzere teknik elemanların yoğun olarak C sınıfı iş güvenliği uzmanı kurslarına yönelmesine neden olmuş ve çok kısa süre içinde binlerce uzman doğmuştur. Bir yıl içerisinde hedefe ulaşılmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından, yönetmelikler çıkarılmakla birlikte, işyeri hekimleri hakkında yönetmeliğin çıkarılması bir yıl içerisinde başarılamamış ve bu uygulamada tikanıklıklara yol açmıştır. Eski yürürlük tarihinden iki ay sonra 20 Temmuz 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan bu yönetmelik, eğer Yasa uygulaması ertelenmemiş olsaydı, geç kalmış olacaktı.

İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası, 2 Ağustos 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan "Torba" yasa ile çok tehlikeli-tehlikeli işyerleri için 6 ay ertelenmiş ve bunun yanında tartışmalı bazı hükümler de getirmiştir.

Bu yazı dizisinin amacı, bu süreci bölümlere ayırarak irdemektir. Bunu üç başlık halinde gerçekleştirmeyi planlıyoruz:

1. İşyerinde Sağlık Gözetimi
2. İşyerinde Çalışma Ortamının Gözetimi
3. İşyeri Hekimi ve İş Güvenliği Uzmanlarının Nitelikleri.

İŞYERİNDE SAĞLIK GÖZETİMİ

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nı hazırlayanlar, yasanın, tüm yazgısını işyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları üzerine kurmuştur. Yasa ve yönetmeliklerin onların aracılığı ile işyerine indirilebileceğini düşünmektedir.

Bu noktada, birbirine komşu iki kavram arasında bir sınır çekmek, görev ve yetkiler konusunda da yol gösterici olacaktır: "Sağlık Gözetimi" ile "Çalışma Ortamının Gözetimi".

Sağlık gözetimi kavramı, işçinin sağlık durumunu ve bunun çalışma ortamı ile ilişkisinin irdelenmesi ve izlenmesi anlamındadır. İnsan odaklıdır. İşyeri sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilen "sağlık gözetimi", muayene edilen işçinin sağlık durumunu ortaya koyduğu gibi, çalışılan işyerinin koşulları hakkında da fikir verir.

Hiç kuşkusuz, işyeri hekimince yapılan genel sağlık muayenesi, işçinin sağlığı konusunda önemli bir ipucudur. Özellikle bulaşıcı hastalıklar ve meslek hastalıkları yönünden yapılacak ileri incelemeler de (akciğer filmi çekilmesi, odyometri testi vb) işçinin sağlık durumunu tüm boyutları ile ortaya koymaya yardımcı olur. Bu sağlık işlemlerinin, işe girişte mutlaka yapılması ve yakın aralarla tekrarlanması gerekir. Çünkü "işçinin işe uygunluğunun" sürüp sürmediğini anlamak kadar, bir hastalığının erken aşamada yakalanması bakımından da periyodik muayeneler çok önemlidir.

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakti Genel Yönetmeni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma, Ekonomi ve Endüstri İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

İşyerine giren, her yeni işçinin sağlık durumundaki özelliklerin saptanması ve o işin zararları gözönünde tutularak, "bünyeye" elverişli olup olmadığı belirlenmelidir. Böylece yeni işveren, eski işverenin yol açtığı yaralanmaları (sağlık zararlarını) belgeleme (ve kendini soyutlama) olanağını bulur. Ama çalışma sırasında yaralanma riski, yeni işyerinde de vardır. Bunu belirleyecek olan da, periyodik sağlık muayeneleridir. İşe giriş muayenesi bulguları ile periyodik sağlık muayenesi bulguları arasındaki fark, yeni işverenin sorumluluğunu (eksiklerini) ortaya koyar. Bu işçinin sağlığı koruyucu önlemler almak için çok değerli bir fırsattır. Ne kadar sık yapılırsa o kadar iyi olur.

Öte yandan, sağlık muayeneleri sırasında saptanan hastalıkların, bulaşıcı ya da mesleksel nedenlere bağlı olmasının, hasta işçi kadar, çevresi için de büyük anlamı vardır. Meslek hastalıklarının özelliği, seçici olmamasıdır; herkesi etkiler. Demek ki, bir işçide bulunan olumsuzluk, mutlaka öteki işçiler tarafından, şu ya da bu oranda yaşanmaktadır. Bir işçide hastalığı erken tanısı, aynı zamanda "toplumsal düzeyde bir erken tanı"dır ve iş arkadaşlarının kurtarıcısıdır. İşçinin hastalığı mesleki olmayabilir; o zaman da, sözü edilen işçi için, erkenden bilinmesi ile yaşam kurtarıcı olabilir.

Meslek hastalıklarında, genel hastalıklardan farklı olarak, erken tanı konulduğunda, maruziyetin (mesleksel etmene sunuk kalmanın) sonlandırılması ve hastalığın ilerlemesinin durdurulması söz konusudur. (Genellikle) geri dönüşü olmayan yaralanmalara yol açan meslek hastalıkları, yakalandıkları noktada (genellikle) durdurulabilirler.

İşyerleri, kalabalıkların toplu yaşadığı ve toplu beslenildiği yerlerdir. Büyük inşaatların yayılması dolayısıyla, bu

kalabalıkların yatıp kalktıkları barınaklar da buna eklenmiştir. Bu alanlarda, işçiler birbirleriyle yakın temasdadırlar. Bu bakımdan, bulaşıcı hastalıkların hızla yayılması bakımından çok elverişli bir ortam oluşturmaktadırlar. İşe başlayan ve işini sürdüren işçilerin, bulaşıcı hastalıklarının bulunmadığına ilişkin muayene ve incelemeler bu bakımdan çok önemlidir. Biz bu raporları "portör" raporları olarak niteliyoruz. 1930 yılında çıkarılan Genel Sağlık Koruma Yasası'ndan beri, özellikle besin işlerinde çalışanlar için, bu raporlar istene gelmiş ve çok önemli bir işlev görmüştür. Özellikle, lokantalarda ve mutfaklarda çalışanlara uygulanmış; hizmet alanların içini rahatlatmıştır. Bulaşıcı hastalıklarda erken tanı, hem çalışan için hem de çevresi için yaşamsal önem taşır. Birdenbire bir salgınla karşılaşabilirsiniz. Dolayısıyla yakın aralarla yapılan ve bulaşıcı hastalığın bulunup bulunmadığına ilişkin incelemeler, işverenin çok önemli sorumluluklarından biridir.

Sağlık gözetiminin, çok önemli sonuçlarından biri de çevresel boyutudur. Eğer, işçilerden birinde mesleksel kaynaklı bir olumsuzluk saptanmışsa, bunun kaynağının bulunması ve kurutulması için, "çalışma ortamının gözetilmesi" işlevi çerçevesinde çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Demek ki, işyeri sağlık birimleri, işçilerin periyodik muayeneleri aracılığı ile iş güvenliği uzmanlarının çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Örneğin risk analizi sırasında gözden kaçan bir tehlike, işçilerin sağlık kontrolleri sırasında kendisini gösterebilir ve iş güvenliği sisteminin uyarılmasına yol açabilir.

Resim, <http://www.safetyrisk.com.au/safety-photos/> adresinden alınmıştır.

Bu saydıklarımız, bize, işyeri sağlık birimi çalışanlarının, çalışma ortamının gözetimine, işçileri gözleyerek (onlardan elde ettikleri verilerle) katıldıklarını göstermektedir.

Bütün bu anlattıklarımız, insan odaklı ve yakın ilişkiyi gerektiren işlevler .. Bu bakımdan 1980 yılında çıkarılan işyeri hekimleri hakkında yönetmelik, her şeyi işyeri hekiminden beklemekteydi. Oysa buna olanak yoktu. O günün koşulları, işyerinde yeni yeni görevliler ve onların yetkilendirilmesine olanak tanııyordu. Bu yüzden işyerindeki iş

sağlığı ve güvenliği ile ilgili tüm görevler, işyeri hekimi üzerinden tanımlanmıştı. Bugün bu görevlerden önemli bir bölümü iş güvenliği uzmanlarının üzerine aktarılmıştır. Son yasa ve işyeri sağlık hizmetleri hakkında yönetmelik, işyeri hekimine bu konuda bir yardımcı verilmesini de hükme bağlamıştır. Bu yardımcı, işyeri hemşiresi veya sağlık memuru olarak tanımlanmıştır.

Bütün bunlar, iş sağlığı güvenliği tarihimizde çok önemli üçüncü kilometre taşı * oluşturmakla birlikte, bu atılımı baskılayan çok önemli iki öge vardır. Bunlar, ÇSGB'nin, uygulamayı, en ufak ayrıntısına kadar kendi istediği gibi belirleme çabası ile ÇSGB iş müfettişlerinin uygulamada öne sürdükleri istekler ve yaydıkları korkudur. En iyisini "büyüklerimiz" bildiği varsayımından hareket eden bu yaklaşım, özellikle "hekim"lik alanında, büyük yanlışlıklara yol açmaktadır.

ÇSGB'nin işyeri hekimliği alanında, bilimsel bilgi birikimi yoktur. Bunu oluşturacak tıp eğitimi almış yeterli insangücü de yoktur ve uzun yıllar boyunca zaten olmamıştır. Şöyle ki, 1979 yılında hekim iş güvenliği müfettişi sayısı 8 iken, 2003'te 1 ve bugün de 1'dir.

Bakanlık bu eksikliğini, işyeri hekimliği alanını önemsizleştirerek aşmaya çalışmaktadır. Bu değerlendirmemiz örnek olması bakımından beş kanıt gösterebiliriz :

1. Bunlardan biri, 1980 tarihli işyeri hekimleri hakkında yönetmelikte, işyeri hekimlerinin mesleksel denetiminin yalnızca hekim iş müfettişlerince yapılabileceği öngörülmüşken, izleyen diğer yönetmeliklerde bunun kaldırılması ve "tıp" ile hiç bir ilgisi olmayan mühendis kökenli iş müfettişlerinin de işyeri hekimlerini denetlemelerinin olanaklı kılınması olmalıdır.

Resim, <http://www.safetyrisk.com.au/safety-photos/> adresinden alınmıştır.

2. Bir diğeri, bir işyerinde çalışmakta olan işçilerin periyodik sağlık kontrolleri için tanınan tekrar süresidir. Bu süre, 1948-1974 arası 6 ay (1), 1974-2013 arası bir yıl (2) ve sonunda 3-5 yıl olmuştur.
3. İşyeri hekimlerinin işyerinde işçi sayısının bir fonksiyonu olarak kalış sürelerinin belirlenmesinde, aynı "önemsizleştirme eğilimi" kendini göstermiştir. 1980 yılında bir işyeri hekiminin işyerinde işçi başına ayda 15 dakika bulunması öngörülürken, 2013 tarihli işyeri sağlık hizmetleri hakkında yönetmelikte bu süre 4-8 dakikaya düşürülmüştür.
4. Bir diğer "bilimsel bilgi" eksikliği, işyeri hemşiresinin kimliği ve görevleri ile ilgilidir. 2004 yılında çıkarılan işyeri sağlık hizmetleri ile ilgili yönetmelikte, işyeri hemşirelerinin bağımsız mesleksel kimliklerine saygı gösterilmiş ve tek başlarına da yapabilecekleri görevler tanımlanmışken, 2013 tarihli yönetmelikte, bu görevliler, yardımcı olarak nitelenerek, işyeri hekiminin "emir eri" haline dönüştürülmüşlerdir. Yeni yönetmelikte "iş hemşiresi"nin adı bile yoktur; "yardımcı" olarak anılmaktadır. İki farklı tarihte çıkarılmış olan iki yönetmelikteki görev tanımlarının karşılaştırılmasını Kutu No.1'de görebilirsiniz.
5. Meslek hastalıkları bir sonuçtur. Gerekli gözetim görevlerinin yerine getirilememiş olmasının bir sonucudur. Bütün bunlara karşın, 2010 yılında 533 ve 2012 yılında 395 meslek hastalığı olgusu saptanabilmiştir. Beklenen olgunun 40.000-80.000 olduğu ülkemizde, bir çok meslek hastalığı, farkedilmeden/tanı konulmadan kaybolup gitmektedir.

ÇSGB'nin hekim-hemşirelere yönelik bu olumsuz yaklaşımı, onların da bu Bakanlık kadrolarına yönelmelerini getirmiştir. Bu, yazımız boyunca gösterildiği gibi, uygulamada da "sağlık gözetimi" boyutunun zayıf kalmasına yol açmıştır. Bu yetersizliğin farkına varan, Bakanlık, son çıkarılan ve "Torba Yasa" olarak nitelenen yasaya bir madde ekleyerek, hekimlerin "çok" yüksek ücretlerle Bakanlık kadrolarında görevlendirmeleri olanağını elde etmiştir (3). Ama çok geç kalmıştır ve bu uygulamayla, bambaşka sorunlarla yüzyüze gelinecektir.

İşyeri sağlık hizmetlerinin temeli koruyucu hekimlik uygulamalarına dayanır. Hastalanan işçilerin tedavisi ise, belirli ölçüler içerisinde yapılır; sağlık gözetimine katkıda bulunduğu için, ikincil, ama önemli işlevlerden biridir.

Resim, <http://www.safetyrisk.com.au/safety-photos>, adresinden alınmıştır.

Resim, <http://www.guy-sports.com/humor>, adresinden alınmıştır.

Koruyucu hekimliğin, işyeri sağlık hizmetlerinde öne çıkması, ekip çalışmasını da doğal olarak öne çıkarır. Ülkemizde pek rağbet edildiği gibi tedavi hizmetlerinin doktorları yıldızlaştırıcı etkisinin tersine, koruyucu hekimlik hizmetlerinde yalnızca doktor değil, bir ekip ve bu arada işyeri hemşiresi önem kazanır.

Koruyucu hekimlik çalışmaları içinde, işe giriş-periyodik sağlık kontrolleri çok önemlidir. Ama bu çalışmada, yalnızca bir doktor muayenesi uygulaması değil, işe özel incelemelerle mesleksel boyutun ortaya konulması gerekmektedir. İşe özel incelemelerin yer aldığı ve "destek" hizmetleri olarak nitelendirildiğimiz, akciğer filmi, kulak işitebilirlik testi (odyometri), akciğer fonksiyon testi (spirometri), kan ve idrar tahlilleri bunlar arasında sayılmalıdır.

Bulaşıcı hastalıklarla savaş çok önemlidir; bunun için portör raporu olarak bilinen ve "akciğer filminden, burun kültürüne; gaitada parazit incelemesine kadar" bir çok incelemeden yapıldığı bir çalışma gerçekleştirilmelidir. Yine koruyucu hekimlik çalışmaları içinde, aşı çok önemlidir. Tek bir aşı ile büyük hastalanmalarının önüne geçebildiğimiz düşünülürse (tetanoz, hepatit vb), insancıl ve ekonomik yönden kazanç büyüktür. Yine işçileri yakından ilgilendiren koruyucu hizmet konularından biri de, toplu beslenmedir. Yeterli ve dengeli beslenme programları, ancak bilinçli bir ekip tarafından yapılır ve insancıl-ekonomik getirileri tartışılmazdır. Koruyucu hekimlik hizmetlerinin içerisinde, eğitim bunları izler ve kaçınılmazdır. Çünkü eğitim aynı zamanda işçi-işveren katılımının da anahtarıdır. Eğitim-siz işçi-işverenlerin işyeri sağlık hizmetlerine katılımlarının istenmesi, onların "kulak dolma" konulara kilitlenmelerine ve işi sığlaştırmalarına neden olur. Bu bakımdan, işçi-işverenlerin sık sık, hem kendi işyerlerinde ve hem de bölgesel eğitim toplantılarına katılımları sağlanmalıdır. Böylece onların eğitim ve uygulama konusundaki isteksizliklerinin önüne geçmek gerekir.

2013 tarihli İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ile onu izleyen yönetmeliklerle getirilen hükümlere bakarak bu söylediklerimiz ne ölçüde bağdaştığına bakalım :

1. **İşe giriş ve periyodik sağlık kontrolleri** : Her işçinin işe başlamadan önce işe giriş raporu alması gerekliliği, eskiden olduğu gibi önemle üzerinde durulmaktadır. Buna karşın, işe giren işçinin sağlık durumunu izlemenin en önemli aracı olan periyodik sağlık muayeneleri, işyerinin tehlikesine göre, yenden düzenlenmiştir. Çok tehlikeli işlerde, yılda bir; tehlikeli işlerde üç yılda bir**; az tehlikeli işlerde beş yılda bir muayene yapılacaktır (4).

BU YETERLİ DEĞİLDİR.

2. **Portör raporları** : 1930 yılında üç ayda bir yapılması öngörülen, daha sonra burun kültüründe gaitada parazit aranmasına kadar ayrıntılı olarak ilkeleri belirlenen, portör raporları tamamen kaldırılmıştır.***

BU DOĞRU DEĞİLDİR.

3. **Aşı** : Özellikle tetanoz aşısı, yürürlükten kaldırılan İşçi Sağlığı İş Güvenliği Tüzüğü'nde açıkça belirtilmiş olmasına karşın, yeni yönetmeliklerde, işyeri hekiminin görevleri arasında sayılmamaktadır. Yalnızca "bulaşıcı" hastalık olasılığı olan işyerlerinde, hastalık yayan etmenlere karşı -eğer- bir aşı varsa, uygulanması işveren sorumluluğu olarak tanımlanmaktadır (5).

BU YETERLİ DEĞİLDİR.

4. **Beslenme** : Özellikle, toplu beslenmenin yapıldığı çoğu işyerinde, işçinin harcadığı günlük enerjiye uyarak, yeterli ve dengeli beslenmesi sağlanmalıdır. Bu konuda, her kafadan bir ses çıkmakla birlikte, işyeri hekiminin yetkinliği tartışılmazdır. Ama, yeni yönetmeliklerde, işyeri hekiminin görevleri arasında sayılmamaktadır.

BU DOĞRU DEĞİLDİR.

5. **Eğitim** : Yeni yönetmeliklerin en çok üzerinde durdukları ve her fırsatta tekrar ettikleri konu eğitimidir. Ancak bu uygulamadan kopuk bir eğitimidir. Örneğin, bulaşıcı hastalık yönünden, hastalığın varlığını araştırmak yerine bu konuda hijyen eğitimi öncelik almıştır. (Nasıl iş güvenliği eğitiminde, o işyerine ilişkin fotoğrafların sergilenmesi yoluyla yapılan eğitim çok etkili oluyorsa, işçinin sağlık durumunu kullanarak yapılan sağlık eğitimleri o denli etkilidir. Ama "tozlu" işlerde çalışan işçilerin, akciğer filmlerinin çekilmesi, eskiden(6) 6 ayda bir öngörülüşken; yeni yönetmeliklerde bu yükümlülük kaldırılmıştır.) İşçilerin sağlık güvenlik eğitimleri, ilgili yönetmelikte, çok geniş bir süreyi kaplamakla birlikte, bu öğrendiklerinin kendi bedenlerine yansımalarını ortaya çıkaracak olan röntgen vb tetkiklerle ilgili önermelere yönetmeliklerde hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, eğitim konusu "bilgi edinme / bilgilendirme" boyutuyla sınırlı kalmaktadır.

BU YETERLİ DEĞİLDİR.

6. **Katılımcılık** : Bakanlığın uyum amacıyla olduğu Avrupa Birliği iş sağlığı güvenliği mevzuatının ve Uluslararası Çalışma Örgütü ilkelerinin temelini "katılımcılık" oluşturmaktadır. Bunun da ön koşulu, eğitimidir. Bu ilk adım konusunda ayrıntılı düzenlemelere başvuran Bakanlık, katılımcılık konusunu, temsilciler aracılığıyla, İş Sağlığı Güvenliği Kurulu'na katılmaya indirgemıştır. Ama bu konuda da bir geri adım atmış; daha önce ayda bir toplanan kurulun, tehlikeli işler yapan işyerlerinde bile iki ayda bir (az tehlikeli işlerin yapıldığı işyerlerinde üç ayda bir) toplanabileceğini öngörmüştür. Temsilcilerin (örneğin sendika temsilcisi), kurula, işyeri dışından "danışman /uzman" ile birlikte katılma olanağını tanımamıştır. 6331 sayılı yasa, tüm önlemleri işçi sayısı kısıtlaması olmaksızın tüm işyerlerine yayarken; ilgili Tüzük (6), iş sağlığı güvenliği kurullarının, yalnızca tüm işyerlerinin %2'sini oluşturan "elli ve daha fazla işçi çalıştıran ve altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı işyerleri" ile sınırlı tutmuştur.

BU YETERLİ DEĞİLDİR.

Özetle,

İşyeri sağlık birimlerinin çalışmaları, mevzuatta "Sağlık Gözetimi" başlığı altında toplanmıştır. İşyeri hekimi ve işyeri hemşiresi ile birlikte diğer yardımcı elemanların da yer

Resim, <http://www.safetyrisk.com.au/safety-photos>, adresinden alınmıştır.

aldığı bu çalışmalar, ülkemizde 1930 yılından beri, elli ve daha çok işçi çalıştıran işyerleri için zorunludur. Bu birimlerin görev ve yetkileri, hem uluslararası ve hem de ulusal planda, uzun yıllardır işlenmiş ve ayrıntılandırılmıştır. Ancak eksik olan uygulamadır.

Her ne kadar işyeri sağlık birimlerinin koruyucu işlevi olduğu ve işçi-işveren katılımına çok önem verilmesi gerektiği söylene de, ülkemizde bu iki konu yaşama geçmemiştir. Bunun en temel nedeni işçi-işverenlerin isteksizliği ve iş denetiminin yetersizliğidir.

ÇSGB, katılım konusunu sıklıkla gündeme getirmekte, bunun için özel yönetmelikler düzenlemektedir. Ama bunun uygulamaya geçirilmesi konusunda da, geri adımlar atmaktadır. Örneğin: 23.12.2003 tarihli Gürültü Yönetmeliği'nin 12.maddesinde, "işçi, hekim .. tarafından işitme testi" isteyebileceği hükmü bulunmaktadır. Bilgi edinme hakkının ve katılımın yaşama geçirilmesi bakımından çok önemlidir. Ama bu hak, yeni çıkarılan ilgili yönetmelikte (7) yer alan "Çalışanlarının Görüşlerinin Alınması ve Katılımlarının Sağlanması (M.12)" ve "Sağlık Gözetimi (M.13)" bölümlerinde bulunmamaktadır.

İşçi-işverenlerin bu alandaki bilgisizliğini ve isteksizliğini giderecek araçlardan biri, bağlı oldukları üst örgütlerdir. Buna karşın, işçi sendikalarının ve meslek odalarının, iktidarlarca, bilinçli olarak zayıflatıldıkları unutulmamalıdır. İşçi ve işveren sendikaları konfederasyonlarıyla meslek odalarının bu alandaki bilinçliliklerini ve etkinlik düzeylerini arttıracak olan "özerk nitelikli" bir ulusal iş sağlığı ve güvenliği kurumunun**** eksikliği her aşamada kendini hissettirmektedir.

Bunun ilk işaretlerinden biri, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nda, ilk haliyle, 30 Haziran 2013 yılında yürürlüğe girmesi beklenen "kilit" hükümlerin, çok tehlikeli-tehlikeli işyerlerinde 6 ay ve az tehlikeli işyerleri (ve kamu kuruluşlarında) 2,5 yıl ertelenmesidir. Bakanlığın kararlılığının sorgulanmasına, gecikmiş erteleme kararı dolayısıyla, keyfiliğin öne çıkmasına yol açmıştır. Bu kararda "katılım-

cılık" aranmamıştır. İşguvenligi.net web sayfası aracılığıyla (20.06.2013-21.07.2013 tarihleri arasında) yaptığımız ankete katılan 226 katılımcının %81'i böyle bir ertelemeye karşı olduğunu bildirmiştir.

Bütün bu sıraladıklarımız, giderek, küreselleşmenin ana ilkelerinden olan, "kuralsızlaştırma"nın (deregülasyon) ortaya çıktığını ortaya koymaktadır. Bir yandan, sanki "sıkı"lama ve "ileri" adımlar atılıyormuş hissi verilirken, bir yandan "keyfi"lik ve "göstermecilik" öne çıkmaktadır. Bu da "öz" ile "söz" uyumsuzluğuna bir örnektir.

AÇIKLAMALAR :

* Birinci kilometre taşı, 1977-80 yılları arasında ÇB İşS Gn.Md. İş güvenliği müfettişlerince yürütülen çalışmalar ... İkinci kilometre taşı, 1987 yılında TTB tarafından başlatılan işyeri hekimliği sertifika programı ve buna koşut olarak yürütülen örgütsel çalışmalar ...

** İşguvenligi.net web sayfası aracılığıyla (22.07.2013-06.09.2013 tarihleri arasında) yaptığımız ankete katılan 119 katılımcının %74'ü bu düzenlemeyi olumsuz bulduğunu bildirmiştir.

*** Bunun yerine Millî Eğitim Bakanlığı'nca belirlenen kurullar içerisinde çalışanlara "Hijyen Eğitim" yapılması; "Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında

Yönetmelik"te (RG. 15.06.2013 / 28678) düzenli aralıklarla (?) periyodik sağlık muayenesi yapılması öngörülmüştür.

**** "İdari ve mali yönden özerk" bir Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Kurumu önerisi, İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın hazırlık çalışmaları sırasında alt komisyonda, 2000 yılı DPT 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu çalışmalarında vb ortaya çıkmış, ancak ÇSGB tarafından ısrarla benimsenmemiştir. (8)

KAYNAKLAR :

1. Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü (Resmi Gazete : 27 Ağustos 1948, Sayı : 6993)
2. Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü (Resmi Gazete : 9 Nisan 1973, Sayı : 14502)
3. Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Resmi Gazete : 2 Ağustos 2013, Sayı : 28726)
4. İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete : 20 Temmuz 2013, Sayı : 28713)
5. Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete : 15 Haziran 2013 Sayı : 28678)
6. İşçi Sağlığı İş Güvenliği Tüzüğü (Yürürlükten kaldırıldı – Resmi Gazete : 11 Ocak 1974, Sayı : 14765)
7. Çalışanların Gürültü ile İlgili Risklerden Korunmalarına Dair Yönetmelik (Resmi Gazete : 28 Temmuz 2013, Sayı : 28721)
8. Ulusal Düzeyde İş Sağlığı Güvenliği Kurumu - Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim Eylem Merkezi Vakfı Yayını, Temmuz-Ağustos 2007, Sayı: 93, s.20.

KUTU NO. 1

İşyeri Hemşiresi ve Sağlık Memurunun Görevleri Yürürlükten Kaldırılmış Olan İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

(Resmi Gazete: 16.12.2003 Salı , Sayı: 25318 (Asıl))

Madde 30- İşyeri hemşiresi ve sağlık memurunun görevleri aşağıda belirtilmiştir.

- a. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorunların saptanmasında, önceliklerin belirlenmesinde ve yapılacak çalışmalarda işyeri hekimine yardımcı olur,
- b. Çalışanların özellikleri ve sağlık düzeyleri ile ilgili veri toplar, kaydeder, sağlık ve çalışma öykülerini işe giriş/ periyodik muayene formuna yazar ve işyeri hekimi tarafından yapılan fizik muayene sırasında hekime yardımcı olur,
- c. İşyerinde sağlık taramaları yaparak şüpheli vakaları hekime sevk eder,
- d. Gebe ve emzikli kadınların izlenmesi, zararlı maddelerden korunması için çalışır; çocuk bakım hizmetleri ile ilgili çalışmaların planlanması, yürütülmesi ve kontrolüne katılır,
- e. Çalışanların hastaneye sevk işlemlerini sağlar, tedavisini izler ve rehabilitasyon hizmetlerine katılır,
- f. Yardımcı sağlık hizmetlerinin planlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesinde işyeri hekiminin önerileri doğrultusunda çalışır ve gerekli kayıtları tutar,
- g. İlk yardım hizmetlerinin organizasyonu ve yürütümünde işyeri hekimine yardımcı olur.
- h. İşyerinde çalışanların sağlık eğitiminde görev alır,

Diğer Sağlık Personelinin Görevleri İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik

(Resmi Gazete : 20 Temmuz 2013 Sayı : 28713)

Madde 16 – (1) Diğer sağlık personeli işyeri hekimi ile birlikte çalışır.

(2) Diğer sağlık personelinin görevleri aşağıda belirtilmiştir:

- a) İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin planlanması, değerlendirilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesinde işyeri hekimi ile birlikte çalışmak, veri toplamak ve gerekli kayıtları tutmak.
- b) Çalışanların sağlık ve çalışma öykülerini işe giriş/periyodik muayene formuna yazmak ve işyeri hekimi tarafından yapılan muayene sırasında hekime yardımcı olmak.
- c) Özel politika gerektiren grupların takip edilmesi ve gerekli sağlık muayenelerinin yaptırılmasını sağlamak.
- ç) İlk yardım hizmetlerinin organizasyonu ve yürütümünde işyeri hekimi ile birlikte çalışmak.
- d) Çalışanların sağlık eğitiminde görev almak.
- e) İşyeri bina ve eklentilerinin genel hijyen şartlarının sürekli izlenip denetlenmesinde işyeri hekimiyle birlikte çalışmak.
- f) İşyeri hekimince verilecek iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili diğer görevleri yürütmek.
- g) İşyerinde görevli çalışan temsilcisi ve destek elemanlarının çalışmalarına destek sağlamak ve bu kişilerle işbirliği yapmak.

Elektrik Riskleri ve KKD'lerin Kullanımı

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

*Dünle beraber gitti cancağzım
Ne kadar söz varsa düne ait
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım
Mevlana Celalettin Rumi*

Elektriğin Önemi

Çağımız günlük yaşantının ve çalışma yaşamının vazgeçilmez unsuru, uygarlık ve gelişmişlik göstergesi "elektrik" enerjisidir. Dünyada ilk kez 1878 yılında günlük yaşantıda kullanılmaya başlanır. İlk elektrik santrali ise, 1882'de Londra'da hizmete girer.

1902 yılında Tarsus'ta kurulan 120 HP gücünde hidroelektrik santralinin, Anadolu'nun ilk elektrik santrali olduğu bilinir⁽¹⁾.

Elle tutulmayan, gözle görülmeyen ancak yapılan iş ile ortaya çıkan ve tüm enerji çeşitlerinden elde edilebilen bir enerji türü olan elektrik'in en büyük tehlikesi ölümlerle sonuçlanabilen yaralanmalara ve maddi hasarlı kazalara sebep olmasıdır⁽²⁾.

Elektrik çarpması sonucu ilk ölümcül kazanın olduğu 1879'dan⁽³⁾ günümüze çok ciddi elektrik kazaları gerçekleşmektedir. Örneğin teknoloji ve bilgi birikimi'nin en ileri olduğu, en geniş, detaylı ve anlaşılır prosedürlerin bulunduğu ülkelerden biri olan ABD'de [Ulusal Yangın Koruma Kurumu (NFPA), Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ve Çalışma Bürosu İstatistiklerine (BLS) göre] her gün 10 ark flaşı(ndan) iş kazası olmaktadır – ve her yıl 3600'den fazla elektrikle temastan ile gelen yaralanma olmaktadır⁽⁴⁾.

Türkiye'de 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Aktif Sigortalıların Geçirdiği İş Kazalarının Kaza Nedenlerinde elektrik kazalarının sayısının (Tablo1) toplam iş kazasının % 0,61 - 0,69'u arasındadır. İstatistiksel olarak azımsanabilir; ama yaşayanlar için yıkıcı bir etkisi vardır.

Tablo 1- Elektrik kazaları

İş Kazasının Nedeni	2010	2011	2012
Elektrik akımından ileri gelen kazalar	431	465	459
Türkiye'de Toplam İş Kazası(*)	62 903	69 227	74 871

(*) SGK, 2010, 2011 ve 2012 İş Kazaları İstatistikleri

Yurdum İnsanı'nın Elektrikle İmtihanı !

Türkiye'de "elektrik güvenliği kültürü"nü düzeyi (son yıllarda basına yansıyan bazı kazalara –olaylara– şöyle bir göz atarak !) açıkça görülebilir.

Olay 1 - 08.03.2008

Kayseri'de Merkez Kocasinan ilçesi(nde) bir iş hanında meydana gelen olayda, A.G. (40) isimli şahıs, iş hanının çöplerini topladığı sırada **açık olan elektrik panosunun**

Resim 1 – Elektrik panosundan yüzü yandı

kapağını kapatmak isterken, elektrik akımına kapılarak ağır yaralandı⁽⁵⁾.

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Olay 2 - 08.08.2008

Resim 2 – Yüksekten düşen elektrikçi

(AG) alçak gerilim elektrik direğine çıkan Silvan ilçe TEDAŞ şefliğinde çalışan Hasan Uluçbudak (40) elektrik çarpması sonucu hâkimiyetini kaybederek, 11 metre yükseklikten yüz üstü yere çakıldı. (Daha sonra) hayatını kaybetti⁽⁶⁾.

Olay 3 – 09.01.2010

Tunceli'nin Ovacık İlçesi Yenikonak Köyü Muhtarları olan ve kış aylarında Elazığ'ın merkeze bağlı Şahinkaya Köyü'nde oturan Musa Canpolat, .. köyde bir aydınlatma direğine lamba takmak istedi. Elektrik işlerinden anladığı belirtilen Canpolat, **lambayı taktığı sırada akıma kapılarak** yaşamını yitirdi⁽⁷⁾.

Resim 3 – Elektrik direği ve emniyet kemeri

Olay 4 - 26.06.2010

Resim 4- Elektrik arkından yüzü yanan işçi V.A.

Resim 5- Elektrik direğinde çarpılan V.A. kurtarma çalışması

Tufanbeyli'de 26 Haziran 2010 günü TEDAŞ'ta enerji nakil hattında çalışan TEDAŞ işçisi Volkan Arslan (25) elektrik direğine çıkarak bakım ve onarım çalışması yapmaya başladı. Ancak –iddiaya göre– çalışma yaparken, elektrik akımını birini kapatıp, diğerini kapatmayı unutan Arslan, akıma kapıldı. Yaralanan Arslan, belindeki **güvenlik ipi sayesinde direkte asılı vaziyette** kaldı. Akımın çarpması sonucu **yüzünde yanıklar oluşan** ve bağırmağa başlayan Arslan'ı kurtarma mücadelesine onunla birlikte çalışmaya gelen arkadaşları⁽⁸⁾ koştı....

Olay 5 - 01.08.2011

Adana'nın Seyhan ilçesinde serbest elektrikçilik yapan Mehmet Öztürk (60), bir evin elektrik arızasını gidermek (kopan kabloyu bağlamak) için (-idda TEDAŞ'a haber verip akımı kestirmeden) aydınlatma direğine çıktı. Arızayı gidermek isteyen Öztürk (**açıkta-ki elektrik yüklü hatla temas etmesi sonucu**) akıma kapılarak hayatını kaybetti⁽⁹⁾ ...

Resim 6- Elektrik direğinde emniyet kemersiz çarpılan M.Ö.

Olay 6 - 07.12.2011

Trabzon'un Vakfıkebir ilçesinde, İnşaatın son katına demir çekerken, demir çubukların gerilim tellerine dokunması sonucu inşaat işçilerinden Cemil Kukul (47) ve Erol Yıldız (44), elektrik akımına kapılarak ellerinden ve ayaklarından yaralandı⁽¹⁰⁾ .

Resim 7- Elektrik teline temas öldürdü

Olay 7 - 13.06.2012

Torbali'da bulunan Alpkent Mahallesi'nde bir parkta bulunan eski elektrik direklerini yenisiyle değiştiren belediye işçilerini elektrik çarptı. Olayda 2'si ağır 3 kişi yaralandı. ... direklerden biri devrildi. Direği tutmaya çalışan Özgür Gündoğdu(36), Birol Tekin(37) ve Ufuk Tekin(24), **direğin yüksek gerilim hattına değmesi** sonucu çarpıldılar⁽¹¹⁾.

Resim 8 – Yaralan 3 kişiden biri

Olay 8- 07.07.2012

Resim 9- Çıktığı direkte can verdi

Resim 10- Çıktığı direkte can veren H.Ç.

Ağrı'nın Doğubayazıt İlçesi'nde .. kesik olan elektrigini onarmak için TEDAŞ'ı arama yerine eline pense alarak mahalleden geçen elektrik direğine çıkan .. 59 yaşındaki Hasan Çelik, akıma kapılarak öldü. Çelik'in cesedini TEDAŞ görevlileri ve sağlık ekibi, elektrikleri keserek direkten indirdi. Çelik'in daha öncede gevşeyen kabloyu sıkıştırmak üzere elektrik direğine 5 kez çıktığı bildirildi⁽¹²⁾ .

Olay 9 - 31.07.2012

Bursa'da Kozluca Yolu üzeri ... elektrik trafosu ile elektrik direği arasındaki bağlantıları yapan Tayyar Hastaoğlu (41), dengesini kaybederek yaklaşık **6 metre boyundaki elektrik direğinden düşerek yaralandı**⁽¹³⁾ .

Resim 11- Elektrik direğinden düşen T.H.

Olay 10- 18.08.2012

Kocaeli'nde Türk Pirelli Fabrikası'nda ana şarjer kesilmeden, işi bir an önce bitirmek için izolasyonlu kabloyu çıplak elle tutmak isterken 34 bin 500 voltluk elektrik akımına kapılan taşeron firma ... çalışanı Birol Kılıç (33) feci şekilde yandı. İşçinin yüzünü ciddi oranda yakan ve kolunda da yaralanmaya neden olan iş kazasıyla ilgili yapılan açıklamada; yakın mesafeden elektrik akımından etkilenme olarak ifade edilen spark olduğu için işçinin yaralandığı ancak hayatı tehlikesinin bulunmadığı belirtildi^(14,15) .

Resim 15- Elektrik arkından yüzü yanan B.K.

Olay 11 - 20.08.2012

Batman'ın Gercüş İlçesi'ne bağlı Hisar Beldesi'de, bayramın birinci gününde görülen elektrik kesintilerini onarmak isteyen DEDAŞ görevlisi 35 yaşındaki Orhan Yıldız, çıktığı yüksek gerilim hattında akıma kapılarak öldü. Yıldız'ın cesedi, elektrik direğinde 1,5 saat asılı kaldı^(16,17).

Resim 12- Elektrik direğinde asılı kalan O.Y.

Olay 12 – 27.09. 2012

Resim 13- Direkte akıma kapılan F.Y.

Adana'da olaydan 3 gün önce tesisat işleri yapan bir firma da işe başladığı iddia edilen Fehmican Yeşil (18) , inşaatı süren bir binaya elektrik hattı döşemek için çağrıldı. Hat çekmek için binanın önündeki direğe çıktı. Binadaki kutudan uzattığı kabloyu elektrik direğine bağlamaya çalışan Fehmican Yeşil, aniden akıma kapıldı ve hayatını kaybetti⁽¹⁸⁾.

Olay 13- 16.01. 2013 (Haber 19 Haziran 2013)

Diyarbakır'da ; Üzerinde yanmaz elbise bulunmayan ve günlük kıyafetleriyle çalışan Metin Hafif, onarıma başladığı sırada elektrik akımına kapıldı. 16 Ocak tarihinde saat 20.00 sıralarında meydana gelen olay,.. 34 bin volt elektriğin çarptığı teknisyen, direğin üstünde alev alıp uzun süre çırpındıktan sonra yanarak 12 metre yükseklikten yere düştü. Yapılan muayenede vücudunun yüzde 35'inin yandığı tespit edilen M.Hafif, 5 aylık sürede çok sayıda ameliyat geçirdi. Sol kolunu kullanamayan ve 13 ameliyat geçiren M.Hafif'e bugüne kadar 7 kez deri nakli yapıldı⁽¹⁹⁾ .

Resim 14- 34 bin volta kapılan elektrikçi M.H.

Resim 15- 12 m'den düşen M.H.

Olay 14- 26.02.2013

Çorlu'da, inşaatın son katına kum çekme makinesi ile arkadaşlarının aşağıdan yüklediği kumu çeken inşaat işçisi Metin Bulut(29); **kum çekme makinesinin halatının inşaat önünden elektrik tellerine temas etmesi nedeniyle önce elektrik akımına kapıldı, ardından 6.kattan zemine düştü.** Hastaneye kaldırılan işçi, hayatını kaybetti^(20,21) .

Olay 15 – 13.04.2013

Olay Kırklareli'nin Demirköy İlçesi - İğneada Beldesi'ne bağlı Liman Köyü'nde meydana geldi. .. arıza ihbarı için iş arkadaşıyla birlikte köye giden TREDAS görevlisi Murat Üstünel (23), iddiaya göre direktteki akımının kesilmesini beklemeden direğe tırmandı. Arızayı gidermeye çalıştığı sırada elektrik akımına

Resim 16 – Elektrikçi'nin ölümü M.Ü.

kapılan .. Üstünel, yaşamını yitirdi. **Bir süre direğin tellerinde takılı kalan Murat Üstünel, daha sonra aşağı düştü**⁽²²⁾ .

Olay 16- 11.06.2013

Aydın - Karacasu'ya bağlı Dandalaz mevkiinde Özel bir GSM firmasına ait vericiye giden elektrik hattına bakım yapmak için Muğla'dan gelen elektrik teknisyeni 21 yaşındaki Tolgahan Örer, bir anlık dikkatsizliği sonucu omzu elektrik akımına dokundu. 5 bin voltluk (5 kW) elektrik

Resim 17- GSM vericisinde elektriğe çarpılan teknisyenlerden biri

akımına kapılan Örer'i gören iş arkadaşı Ali Mert Gülmez (27) de 10 metre yüksekliğindeki direğe çıkarak arkadaşını kurtarmaya çalıştı. Örer'in ayağından tutarak akımdan kurtarmaya çalışan Gülmez de çarpan akım nedeniyle 10 metre yükseklikten yere çakıldı. Elektrik direğinde asılı kalan Tolgahan Örer ve 10 metre yükseklikten düşen Ali Mert Gülmez çevrede bulunan arkadaşları tarafından kurtarılmaya çalışıldı⁽²³⁾ .

Olay 17- 26.06.2013

Ankara Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri'nde elektrik teknisyeni olarak çalışan Süleyman Şahin (55), tamir için Ulus Bentderesi Caddesi'ndeki bir elektrik direğine çıktı. Elinde pense bulunan Şahin, burada elektrik akımına kapıldı. Şahin, çarpmasının etkisiyle olduğu yere yığılıp kaldı⁽²⁴⁾ ..

Resim 18- Direkte kalan elektrikçi S.Ş.

Olay 18- 03.07.2013

Viranşehir'in Germen Köyü'nde; Abdulvahap Çığa, arızayı gidermek için evlerinin yakınındaki elektrik direğine çıktı. Çığa, çalıştığı direkte akıma kapıldı. Ağır yaralanan Çığa, .. kurtarılamayarak öldü⁽²⁵⁾ .

Resim 19- Viranşehir'de A.Ç.

Yukarıdaki olaylar teker teker incelediğinde; hiçbirinin Kişisel Koruyucu Donanımı'nın (iş elbiselerinin), yüksekte (direklerde) yapılan çalışmalarda kullanılan emniyet kemeri'nin, kurtarma – direkten indirme yönteminin, (çoğunlukla) ilk müdahale de kullanılan ilk yardım malzemesinin vb. uygun olmadığı görülmektedir.

Elektriksel Tehlikeler

Enerjili elektrik donanımı üzerinde ya da yanında çalışmayla ilgili dört çeşit tehlike vardır:

Temas ya da çakıp atlama nedeniyle çarpma (shock) ve yanık (ark flaşı / termal yanıklar).

Arktan gelen elektriksel patlama yararı.

Elektrik arkları nedeniyle patlama yararı.

Bir çalışma bölgesinde kurtarma ya da kesilme.

Elektrik ark flaşının etkileri; ağır yanıklar, (yüksekten düşme sonucu) kemik kırıkları, gözde hasarlar, işitme kaybı, beyin/iç organ yaralanmaları, vücutta delikler, kesikler ve ölüm şeklinde olabilir.

Arka Flaşın Nedenleri

Uygun olmayan (yanlış eğitim), düşürülen el aletleri, elektrikli sistemlere yanlışlıkla temas, tesisat / montaj hataları, uygun olmayan ekipman ve donanımla gerilim testi, uygun olmayan kaçak akım röleleri, toz birikimi, yalıtım yüzeylerinde korozyon, uygun yapılmamış bakımlar, kusurlu hatların kapatılması ve sigorta değişimleri, kedi-köpek, porsuk, yılan gibi hayvanlar, dikkatsizlik / kendine fazla güvenme, yetkisi – bilgisi – izni, uygun KKD'si, nitelikli gözcüsü, uygun prosedür & talimatı olmadan elektrik sistemine müdahale vb..

Ne Yapmalı ?

Elektrik ile çalışmada tehlikelere karşı birincil koruma (mümkün olan yerde) devreleri enerjisizleştirmektir – **gerilimin kesilmesi** -. (İşe iş izin sisteminin uygulanması ile başlanmalıdır).

İkinci olarak; **tekrar gerilimin verilmesinin önlenmesi** (kilitleme, etiketleme sisteminin uygulanması),

Devre enerjisizleştirildikten sonra, hiç bir enerjinin kalma-
dığından emin olmak için test edilmelidir (**çalışılacak yerde
gerilimin olmadığını kontrolü**),

Çalışılan bölüme yakın yerde, işletme esnasında gerilim
altında bulunması gerekli başka bölümler varsa, bu bölümler-
deki gerilimli kısımlara dokunmayı önleyecek önlemler alın-
malıdır.

Kısa devre etme ve topraklama yapılmalı, gerekli ve
uygun KKD'lerin kullanılmalı, çalışma bölgesi uygun şekil-
de ve yeterli düzeyde aydınlatılmalı, iletken olmayan (izole)
merdiven(ler) kullanılmalıdır vb.

İşyerleri Ne Yapmalı ?

Elektrik Yönünden Tehlikeli Görev

Yukarıdaki olaylardan da anlaşılacağı üzere iki temel teh-
like dikkate alınarak incelenmelidir: "**Alev tehlikesi**" ve "**çarp-
ma tehlikesi**". Bu tehlikeler, enerji seviyelerine dayalı sınırlar
kullanılarak tanımlanır. Bu sınırlar içinde çalışmak, eğitim,
planlama, prosedürler ve kişisel koruyucu donanım gerektirir.

Enerjili elektrik iletkenleri veya devre parçaları üzerinde ya
da civarında çalışan ve/ya da **yardımcı** görevleri yerine getiren
çalışanlar, mağdurları **enerjili** iletken ya da devre parçalarıyla
temastan **kurtarma** yöntemleri **konusunda eğitilmelidir**.

Alev Tehlike Sınırı

Enerjili elektrik iletkenleri ya da devre parçaları olan elekt-
rik donanımı üzerinde ya da civarında çalışırken, bu sınırın dış
limitine olan mesafe, sistemin bu parçalarına ait enerji seviye-
sine dayalı **alev tehlikesi analiziyle** belirlenmelidir. Bu sınır
içindeki herkes, alev tehlikesine maruz vücudun herhangi bir
kısımını korumak için alevden koruyucu malzeme giymelidir.
(Not: Alev tehlikesi sınırı, NFPA 70E 2000, Bölüm II, Paragraf
2-1.3.3.2'ye göre hesaplanır.)

Çarpma Tehlike Sınırı

Çarpma tehlikesi sınırları üç sınıfa ayrılır. "**Sınırlı yakla-
şma sınırı**", "**kısıtlı yaklaşma sınırı**", "**yasak yaklaşma sı-
nırı**". Çarpmadan korunmak için enerjili iletken ya da devre
parçalarına minimum yaklaşma mesafesini belirlemek için,
[BKz: NFPA 70E Electrical Safety Requirements for Employee
Workplaces 2000 Edition, Part II, Appendix A, Limits of Approach,
ayrıca Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği m.46]
Her bir yaklaşma sınırlarıyla ilgili koşullar:

Sınırlı yaklaşma sınırı içindeki işler, nitelikli (*yetkili & yet-
kin*) personel tarafından yapılmalıdır. **Niteliksiz personelin**
küçük bir iş yapmak üzere sınırlı yaklaşma sınırını geçmesi
ya da donanıma bakması gerektiğinde, nitelikli bir personel
kendisine olan tehlikeleri anlatmalı ve niteliksiz personelin ko-
runmasını sağlamalıdır. Niteliksiz personelin, sınırlı yaklaşma
sınırını geçmesine hiç bir şekilde izin verilmemelidir.

Kısıtlı yaklaşma sınırı, niteliksiz personelin bu sınırı geç-
mesine hiç bir şekilde izin verilmez. Bu sınırı geçecek kişi;

1. Nitelikli personel olmalı,
2. Onaylı planı olmalı,
3. Koşullara uygun kişisel koruyucu donanımları kullanma-
lı,
4. Vücudunu, dikkatsiz temas riskini en aza indirecek şe-
kilde yerleştirmeli.

Bazı durumlarda, bu sınırın dışında ama kişinin erişme
mesafesindeki işler, söz konusu kişinin düşüncesine göre, ilet-
ken nesnelere ya da korunmasız vücut kısımları istemeden tem-
as edebilir ya da yasaklı yaklaşma sınırını geçebilirse, kısıtlı
çalışma olarak sınıflandırılabilir.

Yasaklı yaklaşma sınırı, enerjili iletken ya da devre par-
çasına minimum yaklaşma mesafesi ve çakıp atlamayı (flash-
hover) önleyecek en yakın noktadır. Bu sınırı geçmek veya-
saklı bölgeye girmek, enerjili iletken ya da devre parçasıyla
temas etmekle aynı düşünülmelidir. Nitelikli personel;

- (a) Enerjili iletken ya da devre parçalarında çalışmayla il-
gili özel eğitim almış olmalı
- (b) Yasaklı yaklaşma sınırı içinde çalışma gereksinimini
haklı gösteren belgelenmiş bir plana sahip olmalı,
- (c) Risk analizi yapmalı,
- (d) b ve c maddeleri için saha yönetiminden onay almış
olmalı,

(e) Enerjili iletken ya da devre parçalarında çalışma için
uygun görülen, söz konusu gerilim ve enerji seviyesine
uygun kişisel koruyucu malzeme kullanılmalı.

300 volt'un üzerindeki (faz-faz yada + / -) sistemlerde ya-
saklı sınır içinde çalışırken, işi yapan kişi, alev tehlike sınırı
içinde olacaktır. Yasaklı çalışma, 15,24 cm (6 inç)'ten büyük
alev tehlike sınırı olan donanım üzerinde yapılmamalıdır. Bu
iş yapmak için özel yetki gerekir.

Elektrik Yönünden Tehlikesiz Görev

Elektrik yönünden güvenli çalışma ortamı içinde yer alan
ya da 50 volt'un altında gerilimleri olan donanımlarla ilgili gö-
revler, elektrik yönünden tehlikesiz olarak sınıflandırılır ve özel
koruyucu donanım kullanımı gerektirmez. Bu düşük gerilim-
lerde, enerjili parçaların üzerinde ya da civarındaki işler, ölüm
tehlikesi düşünülmezsizin yapılabilir. Yine de düşük gerilimlerde
, çarpma, sarsma tepkisi yaratabilir. Görev hareketli makina
parçaları, diğer tehlikeli nesnelere ya da düşme tehlikeli nesne-
ler yada düşme tehlikesi içeriyorsa, uygun önlemler alınmalı-
dır. Ayrıca, düşük gerilim devrelerini kısa devre yapma ya da
topraklama, donanım hasarlanmaması, proses sapması, kesinti,
elektriksel yanma ya da elektrik arkları nedeniyle patlamaya
neden olabilir. Elektrik yönünden tehlikesiz görevler(de) dikkat-
le planlanmalıdır.

Tanı

Tanı (diagnostics), yalnızca tanı tehlikeleri, tanı test alet-
lerinin doğru seçimi ve kullanımı, iş yöntemleri ve görevi yap-
mak için doğru kişisel koruyucu donanım seçimi konularında
eğitilmiş nitelikli personelce yapılmalıdır.

Enerji Kesme Talebi

Tüm elektrik işlerinde ilk konu, işin enerjisiz durumda yapı-
labiliğinin belirlenmesidir. Enerjili elektriksel donanım üye-
rinde ya da civarında çalışma gerekçesi, tehlike analizi, perso-
nelin niteliği ve donanımın elektrik yönünden güvenli çalışma
ortamına sokulamaması nedenine dayanmalıdır.

Enerjili elektrik servisleri ya da donanımlarında enerjili
kesme talebini onaylama ya da reddetme yetkisi olan tesis
personelinin kim olacağı (Elektrikle İlgili Fen Adamları Yönet-
meliğine uygun seviyede) belirlenmelidir.

Çalışma süresince donanımın enerjisini kesmek için işle-
me sorumlusuna, yazılı bir talepte bulunmalıdır. Kesme talebi
reddedilirse, yetkili kişi, donanımın enerjisinin neden kesile-
meyeceğini yazılı olarak açıklamalıdır.

Bariyerler

Donanım enerjiliyken işin yapılması gerekiyorsa, bariyer
kullanma düşünülmelidir. Olası ise, bariyeri, donanım geçici
olarak devre dışıyken yerleştirilmelidir. Not: Geçici bariyer yer-
leştirilmesi, kişiyi çarpma tehlikesinden koruma da, alev teh-
likesinden korumayabilir. Bu yüzden bariyerin yerleştirilmesi
elektriksel çarpma tehlikesi sınıfını değiştirebilir, ama iş alev
tehlike sınırı içindeyse her zaman alev koruması gereklerini
ortadan kaldırmaz.

Planlama

İş planları genellikle iki çeşittir: 1)Özellikle belli bir iş için ya-
zılmış planlar, 2)Genel bir prosedür, kontrol listesi ya da sözlü
iş planı şekli alabilen iş planları.

Dikkat: İş planlandığı gibi yapılmıyorsa ya da koşullar de-
ğişmişse, durdurulmalı ve tekrar değerlendirilmelidir.

Özel olarak yazılmış iş planları, yapılacak işin ana hatlarını
adım-adım göstermelidir. Teknik gözden geçirmeyi kolaylaştır-
mak için bir taslak gereklidir.

Planlama Dokümanları

Elektrik yönünden tehlikeli görevleri planlarken, şu dokü-
manlar gereklidir:

- a) Tehlike/risk analizi akış şeması
- b) Tehlikeli görevin sınıfını belirlemede kullanın. Sınıfla-
maya karar vermek için akış şeması üzerinde uygun
yolu izleyin.

- c) Enerjili elektrik iletkenleri ve devre parçalarına yaklaşıma mesafeleri
- d) Bu şemalar, çarpma ve alev tehlike sınırlarının belirlenmesinde kullanılmalıdır.
- e) Elektrik yönünden tehlikeli görevler için koşullar kontrol listesi

Tehlikeli görev sınıfı belirlendikten sonra minimum prosedürel ve kişisel koruyucu koşullarını belirlemede kullanılmalıdır.

Tehlikeli Görev Yetkilendirmesi

Elektrik yönünden tehlikeli olarak sınıflandırılan bir görev yerine getirilmeden önce uygun yetkilendirme yapılmalıdır (Plan hazırlama, Gözden geçirme, Yetkilendirme).

Risk Değerlendirmesi

Her işe başlamadan öncesi, sorumlu kişiler, ilgili kişilerle birlikte bir risk değerlendirmesi yapmalı –ya da yapılmış risk değerlendirmesini gözden geçirmeli, **iş izin sistemini** uygulamalıdır. Risk değerlendirmesi; İşle ilgili tehlikeler, ilgili çalışma prosedürleri, alınması gerekli izinler, özel önlemler, enerji kaynağı kontrolleri ve kişisel koruyucu donanım koşulları gibi konuları kapsamalıdır. Çalışma sırasında çalışanların güvenliğini etkileyebilecek değişiklikler çıkarsa, ilave risk değerlendirmeleri yapılmalıdır.

Resim 24 – Elektrik Şaltında ark patlamasına maruz kalan elektrikçinin iş gömleği ve eldivenleri (26,27)

Resim 25 – Elektrik Şaltında ark patlamasında göz koruyucusu ve uzun kollu gömlekle kullanılan elektrikçi(26,27)

Elektrik Tesislerinde Hangi KKD'ler Kullanılacaktır ?

Kullanılacak olan uygun KKD'ye karar vermek için yapılacak ilk iş elektrikle ilgili tesislerde ve ekipmanlarda "**Tehlike Risk Kategorisi Sınıflandırması**"nın (T/R K) yapılmasıdır. Bu amaçla (0,1,2,3,4) tehlike/risk kategorisi belirlenebilir [BKZ: NFPA 70E, 2000 Edition PartII, Chapter 3.3-3, Table 3-3.9.1, Table 3-3.9.2, Table 3-3.9.3]

Örneğin;

Toprak ile potansiyel farkı 240 V ve altında alternatif gerilim bulunan elektrik (tevzi) tablolarında (kapakları açıkken veya kapalı iken) devre kesici (CB) veya sigorta anahtar(lar)'ını kullanmanın tehlike/risk kategorisi (0) iken, burada "gerilim testi dahil, enerjili parçalar üzerinde çalışma da tehlike/risk kategorisi (1)'dir.

Toprak ile potansiyel farkı 240 V ve 600 Volt'a kadar alternatif gerilim bulunan elektrik (tevzi) tablolarında pano kapakları açıkken devre kesici (CB) veya sigorta anahtar(lar)'ını kullanmanın tehlike/risk kategorisi (1) iken, burada "gerilim testi dahil, enerjili parçalar üzerinde çalışma da tehlike/risk kategorisi (2)'dir.

Metal Kabinli Şalt'da (1 kV ve Üzeri); panel üzerindeki sayaç veya göstergeleri okurken tehlike/risk kategorisi (0) iken, gerilim testi dahil enerjili parçalar üzerinde çalışmanın tehlike/risk kategorisi (4)'tür.

1 kV ve üzerindeki diğer ekipmanlarda; açık alanda, izoleli kabloların incelenmesinde tehlike/risk kategorisi (2), şalter operasyonlarında (kapıları kapalı) tehlike/ risk kategorisi (2), menhol içinde veya diğer sınırlandırılmış alanlardaki, izoleli kabloların incelenmesinde tehlike/risk kategorisi (4)'tür.

Resim 26- Uygun KKD'li elektrikçi

■ Deri iş ayakkabısı, deri ve (gerilim değerine uygun) yalıtımlı eldiven, dış kulak yoluna sokulan işitme koruyucu ve güvenlik gözlüğü tüm tehlike/risk kategorisinde (0-4) kullanılması gerekirken, baret T/R K 1 ve 2'de, Ark korumalı (rated) yüz siperliği T/R N 2,3 ve 4'de, %100 pamuk uzun kollu gömlek ve uzun pantolon T/R N 0'da, 4+ cal Uzun kollu gömlek ve uzun pantolon (ya da) tulumlar T/R N 1'de, 8 + cal uzun kollu gömlek ve uzun pantolon (ya da) tulumlar T/R N 2'de, 25 + uzun kollu gömlek ve uzun pantolon üzerinde flashsuit W / başlık T/R N 3'de, Yanmaya dirençli (FR) Uzun kollu gömlek ve pantolon üzerinde 40+ flaş giysi w/ başlık T/R N 4'de kullanılır.

■ Korkuluklu çalışma platformu sağlanmayan 1,3 m'den serbest düşme olabilecek olan yerler ile elektrik direklerinde yapılacak çalışmalarda çift lanyardı, şok emicili paraşüt tipi emniyet kemeri kullanılmalıdır.

Resim 27 – Yüksek Gerilim Kurtarma KIT'i - Elektrik tehlikeleri için acil durum ekipmanı kutusu

■ Elektrik Tehlikeleriyle (potansiyel maruziyet) karşı karşıya olanlar için acil durumlarda kullanılacak Kurtarma Kit'i. Canlı bir hattaki yaralı bir kişiyi kurtarmaya çalışanın kullanacağı IEC standartlarına uygun KKD(Kişisel Koruyucu Donanım)'ların depolandığı kabin bulunmalıdır ^(28,29).

Kaynak

- 1 - <http://elektrik.tv.tr/index.php/elektrik/elektrigin-onemi.html>
- 2 - <http://hbogm.meb.gov.tr/MTAO/3ElektrikBilgisi/unite04.pdf>
- 3 - https://www.osha.gov/dte/grant_materials/fy09/sh-18794-09/electrical_safety_manual.pdf
- 4 - <http://www.cbs.state.or.us/osha/construction-depot/2013-02/2013-02-03.html>
- 5 - <http://www.kayserim.net/kayserihaber.asp?id=7585>
- 6 - <http://www.haberdiyarbakir.com/tebas-personeli-hayatini-kaybetti-12450h/>
- 7 - <http://www.tuncelininsesi.com/haber/yenikonak-koyu-muhtarini-elektrik-carpti-179.htm>
- 8 - <http://haber.mynet.com/yasam/elektrik-direginde-olum-kalim-savasi-519632-1>
- 9 - <http://www.adanakoza.tv/manset/elektrik-carpti-direkte-asili-kaldi.htm>
- 10 - <http://yurthaber.mynet.com/trabzon-haberleri/elektrik-akimina-kapilan-iki-isci-yaralandi-80300>
- 11 - <http://www.haber3.com/torbalida-3-belediye-iscisini-elektrik-carpti-haberi-1381216h.htm>
- 12 - <http://www.haberdeyiz.net/haber/11334/agrida-elektrik-akimina-kapilan-kisi-odu.html>
- 13 - <http://www.bursahaber.com/bursa/elektrik-direginden-dustu-h23304.html>
- 14 - <http://www.bizimkocaeli.com/guncel/63952-pirellide-yanan-isci-hizla-iyilesiyor.html>
- 15 - <http://www.kocaeligazetesi.com.tr/root.vol?exec=page&nid=445096>
- 16 - <http://www.f5haber.com/foto-haber/?id=158061&sira=2>
- 17 - <http://www.gercushaber.net/haberdetay.asp?ID=959>
- 19 - <http://haber.mynet.com/direkte-alev-alev-yandi-703670-yasam/>
- 18 - <http://www.haberler.com/ilik-isinde-elektrik-akima-kapilip-hayatini-3972668-haberi/>
- 20 - <http://www.haberler.com/elektrik-akimina-kapilan-isci-6-kattan-duserek-4370683-haberi/>
- 21 - <http://www.corluhaberleri.net/corluda-5inci-kattan-dusen-insaat-iscisi-agir-yaralandi.html/>
- 22 - <http://www.haber3.com/elektrik-arizasi-icin-ciktigi-direkte-akima-kapilan-tredas-calisani-odu-haberi-1902866h.htm>
- 23 - <http://www.aydin24haber.com/karacasuda-elektrik-carpmasi-2-agir-yarali-13764h.htm?interstitial=true>
- 24 - <http://yurthaber.mynet.com/detay/ankara-haberleri/tamir-icin-ciktigi-direkte-elektrik-carpmasi-sonucu-hayatini-kaybetti/939552>
- 25 - <http://haber.stargazete.com/guncel/elektrik-direginde-akima-kapildi-haber-768202>
- 26 - http://usfotocenter.org/files/Instructor_Notes_Focus_Four_Hazards_in_the_Construction_Industry.pdf
- 27 - http://www.slidefinder.net/focus_four_hazards_english/32857783/p2
- 28 - <http://www.dclsafety.com/styled/index.html>
- 29 - <http://www.dclsafety.com/styled/files/high-voltage-rescue-kit.pdf>

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Nüfus Konusu

Mümtaz PEKER*

Giriş, sorunun tanıtımı: Cumhuriyet dönemi boyunca nüfus konusunda oluşturulan politikalar ile bunların uygulamalarını kabaca üç gruba ayırabiliriz. Doğurganlık, ölümlülük sorunlarının çözümü için 1923-1962 ile 1963-1983 dönemlerinde yapılan uygulamalar, akıl-bilim yolundan ayrılmadı. Örneğin 1923-1962 döneminde doğurganlığın artırılması konusunda alınan tüm önlemler akıl-bilim önceliğinde gerçek hayattaki oluşumlarla ilişkilendirildi. Doğurganlık konusunda uzun yıllar toplumda oluşan geleneğin temelindeki "yüksek doğurganlığı" özendiren dinsel söyleme yer verilmedi. Nedeni çok basitti. Doğurganlık konusunda din kaynaklı geleneğe dayalı politika üretildiğinde, yüksek bebek-çocuk ölüm hızlarının düşürülmesi için içselleştirilmiş geleneğe karşı ne yapılacaktır?

Bilindiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde bebek ölüm hızı çok yüksekti. Her yıl doğan bin bebekten, 400'ü ilk yaş gününü kutlamadan ölüyordu. Salgın hastalıklar, beslenme yetersizliği, konutların elverişsizliğinden ötürü 1-9 yaş grubundaki çocuk ölüm hızları da çok yüksekti. Öyle ki ülkemizde 0-9 yaş grubunda görülen yüksek ölüm hızları, dünyanın dört bölgesi için farklı düzeyde oluşturulan model hayat tablosu ölüm hızlarından herhangi biri ile uyuşmuyordu.

Nüfusun büyük çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı bu dönemde İslami söyleme dayalı, yüksek hızlı bebek-çocuk ölümlerini içselleştiren gelenek çok açıktı. Bir kadının ergenlik çağına ulaşmadan ölen çocukları, anneleri için cennetdeki yerini hazır edeceklerdi⁽¹⁾.

1923-62 döneminde yüksek hızlı bebek, çocuk, yetişkin ölümlülüğüne karşı savaşım "en çok görülen, en çok sakat bırakan, en çok öldüren hastalıklara" karşı akıl-bilim öncülüğünde sürdürüldü. Bu uğraşta başarı sağlandı. Ne var ki İkinci Dünya Savaşı döneminde uygun olmayan ekonomik koşullar nedeniyle aksayan sağlık hizmeti, ölüm hızlarının yükselmesine neden oldu. Gelişmekte olan ülkelerde 1935-1955 döneminde kimsenin beklemediği, sağlıkta bir devrim olarak görülen ölüm hızlarındaki birden azalma⁽²⁾, ülkemizde ancak 1945-1955 döneminde gerçekleşti.

Ülkemizde savaş sonrasında görülen yüksek doğurganlık, düşük ölümlülüğten ötürü hızlı bir nüfuslanma dönemi başladı. Ülkenin 1945-1960 dönemindeki sorunu, sık gebeliğe dayalı anne sağlığı ile hızlı nüfuslanmanın getirdikleriydi. Annenin sık gebelik-yüksek doğurganlığı ile birlikte, tarımsal işlerde yoğun çalışması, bu süreçte iyi beslenememesi, istemediği gebeliklere karşın geleneksel uygulamaları sonucu, ülkemizde anne ölüm hızları yüksek düzeye ulaştı.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında istenen yüksek doğurganlık-hızlı nüfuslanma 1960'lı yıllarda farklı bir sorun alanını oluşturdu. Sorun yine akıl-bilim öncülüğünde çözüme kavuşturulmalıydı. Yeni dönemin modeli (1963-1968) ülkenin ekonomik koşulları ile halkın istemlerine göre nüfus artışını düzenleyici politikaları içeriyordu. Modelin tasarımcısı olarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), uygulayıcısı olarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (SSYB) düşünüldü. DPT ile SSYB bürokratları arasında, yürürlükteki nüfus politikasının bazı hükümlerinin değiştirilmesi için fikir birliğine varıldı, yasal düzenleme gerçekleştirildi. Fikir birliğini, ülke-

nin yaşamakta olduğu yüksek doğurganlık, bunun yarattığı içgöçler, yasal olmayan düşükler, anne ölüm hızı yüksekliğini gösteren bilimsel araştırmalar ile dönemin ekonomik büyüme konusundaki kuramsal görüşler sağladı⁽³⁾.

İkinci dönem uygulamalarının sürdüğü; fakat nüfus-ekonomik büyüme konusunu küreselleşme bağlamındaki anlayış içeriğinde yürütmeyi hedefleyen nüfus politikaları 1984 sonrasında oluşturulmaya başlandı. Üçüncü dönemin ideolojisi; bireyin yaşamının her alanındaki haklarını içeren yaşam kalitesi göstergesini temel olarak görmesiydi. Yeni politika; nüfus-ekonomik büyüme kavramı içine yok-sullukla mücadele, toplumsal cinsiyet sorunları, toplumsal sektörler yatırım, kapasite oluşturma, kaliteli temel eğitim, temel sağlık hizmetleri, üreme hakkı, üreme sağlığı, insan kaynağının geliştirilmesi konularını kapsıyordu. Yeni anlayış bireyin, çiftlerin karşılanamayan gereksinmesi üzerine eğildiğini belirtiyor; devletin nüfussal hedefleri belirlemesi, dolaylı da olsa kişisel tercihlere müdahale etmesini eleştiriyordu. Bunların gerçekleştirilmesi için devletin, hükümet dışı kuruluşlar, özel sektör, yerel yönetimler bütünüyle hareket etmesi gerektiğini belirtiliyordu. Yeni nüfus-ekonomik büyüme anlayışına göre geleneksel aile planlaması yaklaşımı terk ediliyor; siyasal hassasiyetleri de bir ölçüde asgari düzeye indiren üreme sağlığı kavramı benimseniyordu.

Seçilen ilkeler ile bireysel olan üreme hakkına, kadının toplumdaki statüsünün artırılmasına, doğurganlığın azalmasına katkı konulmakta; yaşamın tüm alanlarında etkisi olacak, sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği konusunda yapılacak yatırımlarla insan haklarının iyileşeceği, nüfus artışının dengeleneceği savunulmaktaydı. Gelişmeler, bireyin önemini artıran yerel yönetim stratejilerini öncelikli kılarak sosyal devletin işlevlerinin, sorumluluklarının da piyasa tarafından çözümlenmesinin önünü açmaya büyük önem veriyordu.⁽⁴⁾

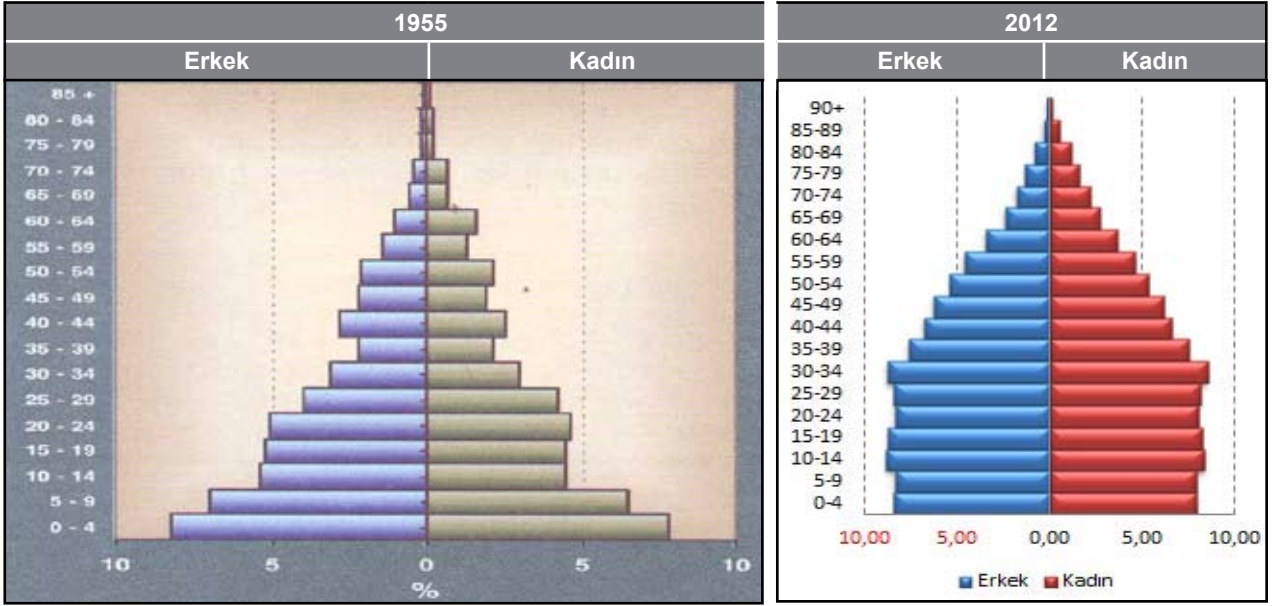
Kabaca 90 yılı bulan zaman diliminde uygulanan üç farklı politika sonucu toplam doğurganlık hızı(TDH) 6,85 düzeyinden, bir nüfusun kendisini yenileyebileceği düzeye (TDH: 2,1) geldi (Çizelge 1). Ülkemizin 1950 nüfusunu (20.947.188) temel aldığımızda, nüfusumuz 25 yıl içinde (1975=40.347.719) Avrupa'ya olan işçi göçünü de dikkate alırsak, ikiye katlandı. Ülkemizde nüfus artış hızının 1970'li yıllarda başlayan düşüşü sonucu 2012 yıl sonu nüfusumuz

Çizelge 1: Döneme/ Yıla Göre Toplam Doğurganlık Hızındaki Değişme⁽⁶⁾

Dönem/ Yıl	Kaynak	Toplam Doğurganlık Hızı (TDH)
1945-50	DİE ^{6a}	6,85
1960-65	DİE ^{6b}	6,10
1973	HNEE	4,66
1980-85	DİE ^{6b}	4,11
2001-03	HNEE	2,23
2006-08	HNEE	2,18
2010	TÜİK ^{6c}	2,11

* Dr., Sosyolog

Grafik 1: Türkiye Nüfus Piramitleri (1955/2012)⁽⁷⁾

yurt dışında çalışanlarla birlikte ikinci kez ikiye katlandı⁽⁵⁾. Gerçekleşen nüfussal dönüşüm (doğum-ölüm hızlarının yüksek hızdaki dengesinden, düşük hız düzeyli dengesine ulaşması) sonucu ülkemizde oluşan nüfuslanma ne Batı ülkeleri ne de Asya Kaplanları ülkelerindeki nüfussal dönüşüm sürecinde görüldü.

TDH'da görülen düşüş, Grafik 1'de görüldüğü gibi nüfusun yaşa-cinsiyete göre yapısını değiştirdi. Eşlerin 1970'li yıllarda başlayan doğurganlık davranışındaki tutumları, nüfusun yapısını kararlı/durulmuş biçime doğru yönlendirmeye başladı. Nüfusun 2012 yılı yaş-cinsiyet yapısı 1955 yılına göre farklılaştı.

Nüfussal dönüşüm kuramı, düşük doğum-ölüm hızları altında nüfusu kararlı yapıya ulaşan toplumlarda; doğurganlığın azalması, yaşlı nüfusun çoğalmasından kaynaklanan ölüm hızı artışından ötürü ülke nüfusunun, ülkeye dışarıdan göç olmadığı takdirde azalmaya başlayacağını belirtiyor⁽⁶⁾. Günümüzde bu sorunla karşılaşan bilgi-sanayi ülkeleri başta beyin göçü olmak üzere, ekonomileri için gerekli işgücünün çevre ülkelerden göçünü özendirici politikalar uyguluyorlar. Ülke nüfuslarının azalmasını bu politikalar ile önüyorlar.

Ülkemiz nüfusunun kararlı yapıya doğru gidişi 2000'li yıllarda yapılan nüfus araştırmaları ile nüfus sayımı verilerinde görüldü. Farklı kurumlarda çalışan nüfusbilimciler, bu verilere göre yaptıkları öngörü (tahmin) çalışmalarında nüfusumuzun 2038-2043 döneminde 89-95 milyon dolayında kararlı yapıya ulaşacağını ileri sürdüler. Kuramda belirtildiği gibi, nüfusu kararlı yapıya kavuştuktan sonra ülkemizde doğurganlık düşük hızda kalacak, yaşlı nüfustan kaynaklanan ölüm hızı artışından ötürü 2045 yılından sonra nüfusumuz azalmaya başlayacaktır⁽⁹⁾.

Düşük doğum-ölüm hızlarının belirginleşmesi Türkiye'yi ideolojik bağlamda bir yol ayrımına getirdi. 2000'li yıllarda tüm yasal düzenlemeleri bu dönüşüme göre yapan siyasi iktidar, daha sonra kendi ideolojisi gereği yüksek doğurganlığı savunmaya başladı. İdeolojiyi gizlemek için gerekçeleri hazır: Yaşlı bir toplum olmak istemiyoruz. İstem mantıksal tutarsızlık yanı sıra nüfusbilimin kuramlarıyla çatışıyordu. Bir taraftan yüksek doğurganlık savunuluyor, bir taraftan da düşük doğum-ölüm hızından ötürü oluşan, ülkemiz nüfus tarihinde bir kez görülecek "nüfussal fırsat penceresi" olayını ülkemizin en iyi değerlendireceği ileri

sürülüyordu. Oluşan yeni denge bağlamında nüfus politikası gereği, 0-14 yaş grubunun sağlığı, beslenmesi, eğitimi v.b sorunları için çocuğa psikolojik değer atfeden ailelerle, kamunun yeni bir uzlaşma kurması gerekiyor. Bu konularda Onuncu Kalkınma Planı'nda önerilen politikalar acaba sorunlarımızı çözebilecek mi?

■ (Devamı için lütfen gelecek sayıyı bekleyiniz)

Dipnotlar

(1) "... buluğa ermemiş üç çocuğu ölen herhangi bir Müslüman'ı, Allaha Teala çocuklara karşı rahmet ve şefkatin-den dolayı Cennet'e koyar" (Nevevi: **Riyaz-ül Salihin**, s.307, Diyanet İşleri Başkanlığı yayını, Ankara 1979) görüşü, kırsal Anadolu'da egemen bir söylem biçimi olarak varlığını sürdürüyordu.

(2) Davis Kingsley: "Az Gelişmiş Ülkelerde Ölüm Hızlarındaki Büyük Düşme", **İktisadi Kalkınma (seçme yazılar)** içinde s.31-35, Ankara,1966.

(3) Devlet Planlama Teşkilatı: **Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl**, s. 38-67, Ankara, 1963

(4) Ünalın, Turgay: **Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, Ulusal ve Uluslararası Uygulamalar**, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, s.11-16, Ankara,2003.

(5) Adrese dayalı kayıt sisteminde halen yaşayan TC kimlikli tanımlanmış insan sayısı 80 milyon dolayında. Bu nüfusun 75,6 milyonu yurt içinde diğerleri yurttas olarak yurt dışında yaşamını sürdürmektedir.

(6) a- Devlet İstatistik Enstitüsü: **The Population of Turkey 1923-1994**, s.33, Ankara,1995.

b-Devlet İstatistik Enstitüsü: **2000 Genel Nüfus Sayımı** s.50, Ankara, 2002.

c- Türkiye İstatistik Kurumu: **Adrese Dayalı Nüfus Bilgileri**, Ankara,2011.

Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü (HNEE) verileri belirtilen tarihlerdeki **Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması** çalışmalarından alındı.

(7) Devlet İstatistik Enstitüsü: **2000 Genel Nüfus Sayımı**, s.30, Ankara, 2002.

Türkiye İstatistik Kurumu: 2012 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı verileri, Ankara,2013.

(8) C. P. Blacker: "Stages in Population Growth", **Eugenics Review** içinde, New York, 1947.

(9) Öngörü çalışmaları Türkiye İstatistik Kurumu, Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı uzmanlarıınca birbirinden bağımsız olarak yapıldı. Doğum, ölüm hızları varsayımlarındaki farklılıktan ötürü, nüfusun kararlı yapıya ulaşacağı dönemdeki nüfusu farklı bulundu.

Bir İşçi Şair: Ozan Telli

Milyonlarca kişi, günlerinin en önemli bölümünü işyerlerinde geçirir. Ama şiirlere, öykülere, romanlara baktığımız zaman, daha çok günün kısıtlı bir bölümünü oluşturan iş-dışı zamanlar çoklukla ele alınır. Sanki insanların çalışırken aklı başka yerdeymiş gibi.

Onun için de işçilik üzerine yazılan, çalışma yaşamındaki zorlukları dile getiren edebiyat yapıtları sayıca azdır; ama aralarında nitelikçe çok yüksek olanları yüzyıllar boyu ellerden ve dillerden düşürülmez.

Yürekli bir adam... Ozan Telli, "Şahince" adını verdiği kitabında, bize bir çok farklı dünyayı ve yaşantıyı getiriyor. 2006 yılında yeniden basılan kitap, iki bölümden oluşuyor: Ter şiirleri, Gül şiirleri. Ter şiirlerinde, işçilerin ve çalışmanın kokusunu; Gül şiirlerinde ise, Anadolu'nun ve doğanın kokusunu duyuyorsunuz.

TER ŞİİRLERİ	GÜL ŞİİRLERİ
1. Seferi	• Yel Estikçe
2. Maden İşçileri	• Şafak Kondu
3. Dokumacılar	• Ağrı Dağı'nı Anarak
4. Lokomotif	• İklimden
5. Irgatlar	• Güney Geceleri
6. Tersane İşçisiyim Ben	• Güneş Getir/Gül Getir
7. Tütün Türküsü	• Destan Eyle
8. Göçmen İşçiler	• Dicle Fırat
9. Balıkçılar	• Yüzün
10. Çocuk İşçiler	• Güzellemeler

Ertuğrul Kaan, onun için şöyle yazıyor : "Günümüz şiirinde Ozan Telli diye biri yoktur. Çoğu kimse Ozan Telli'yi anımsamaz bile. Şiir seçkilerini açıp bakın, ı-ıh. Sanki bu mahlasta biri yok gibidir. Oysa Ozan Telli, '70'li yılların bir Zabata'sıdır. Abartmadan söylüyorum, Meksikalı devrimci Emiliano Zabata'nın bizdeki ikizidir Ozan Telli."

Asım Bezirci'nin önerisiyle destanlar yazmaya yöneliyor. Ödüllü kitabı İshakça'da işlediği Baba İshak'tan ona söz eden de Bezirci'dir. "Soluğumun destan yazmaya elverişli olduğunu, bu türde başarı sağlayacağımı sandığını söylemiş, bana Baba İshak'tan söz etmiş, onun ve kavgasının özelliklerini özetlemişti. Ben de onun önerisine uyup, Baba İshak ve devrimci eylemini destanlaştırdım. İş beni sarınca, hızımı alamayıp Şahkulu ve Kalenderoğlu Piri Mehmet Destanlarını da koardım bir güzelce." diyor Ekin Sanat Dergisi için yaptığı söyleşide.

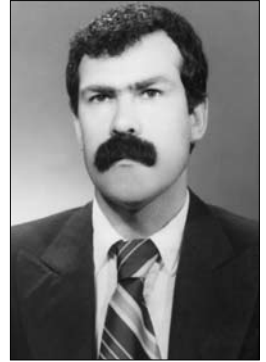
Yeni baskıları da yapılan kitaplarıyla aldığı ödüllerle Ozan Telli anımsanmayı ve tekrar tekrar okunmayı hakediyor.

Sivas Katliamı'nda yitirdiğimiz usta eleştirmen Asım Bezirci (1927-1993) bakın Ozan Telli için ne yazıyor: (*)

"Çevremde yazarlığa özenen bir işçinin adı geçince umutlanıyorum: "İşte emekçileri içerden tanıyan biri," diye düşünüyorum. Herhalde, dışardan birine, örneğin bir küçük burjuvaya oranla böyle birinin halkı anlatması daha canlı, daha gerçeğe yakın olacaktır.

Bir işçinin şiirini okurken bunu yakından gördüm: Vatan gazetesinin açtığı "Özgürlük Şiirleri Yarışması"nın yargıcılar kurulundayım. Gelen şiirlerden bana verilenlerin ilk elemesini yapıyordum. Ayırdığım örneklerden biri ilgimi çekti. Kimin yazdığı belli değildi. İlk okuyuşta etkiledi beni. Uzun olmasına karşın, bir kaç kez bıkmadan okudum.

yarınları çalar sazım
geleceğe gerilir
geleceğe kurulur
perde perde tel ile
çalındıkça el ile
söylendikçe dil ile
yüründükçe yol ile
özgürlüğe varılır
özlemlere varılır
varılır vezûv'ün yamaçlarına

Bu parçadan da anlaşılacağı üzere, şairin inançlı ve dirençli bir bakışı, destansı ve soluklu bir sesi, temiz ve sıcak bir dili, coşku ve açık bir deyişi var. Dizeleri su gibi, gürül gürül akıyor. Halk edebiyatından, Nazım Hikmet şiirinden başarıyla yararlanmış.

Şair yalnızca edebiyatımızın geleneğini değil, solumuzun tarihini de özümlemiş. Şeyh Bedrettin'den Mustafa Suphi'lere, Nazım Hikmet'ten günümüz savaşımçılarına kadar uzanan halk hareketleri ve önderlerinden bilinçle, sevgiyle söz ediyor:

özgürlüğün cansuyu
karadeniz kıyısında kızıl kan
çarpar kayalara çarpar çalkanır
ve vurur bakıra rengi
vurur çaya rengi
vurur suya rengi
suphi'nin
sağ yanı çürümüş
sol yanı dirinin
yani emek erinin
karıncanın arının
yani nejat'ın
yani gözleri gök nazım'ın
bağrı toprak nazım'ın
özgürlüğün yeşerdiği

Şair özgürlüğü basit bir tassarım değil, insana, topluma bağlı bir olanak sayıyor. ona göre, özgürlük "anaların en büyüğü"dür. "gökboyu mavilik"tir, "ekmeğimizin katığı"dir. "Bitmeyen bir inatla zindana, zincire, zulme" dayanarak ve "kayalarda kartal kanatla" savaşarak kazanılır, korunur.

kurt üşüşmüş kuş üşüşmüş
kuzum üstüne balam
kara kara kış üşüşmüş
yazım üstüne balam

bir kahırdan kaş üşüşmüş
gözüm üstüne balam
sızım üstüne balam
acıdan ağı sürülmüş
çeliğe böyle verilmiş
özsuğu özgülüğün

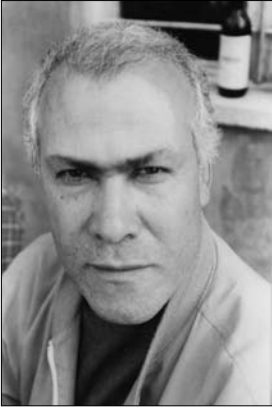
Peki bütün bu güzel parçalarına karşın, "özgürlük" şiirinde takıldığım hiçbir şey yok mu? Az da olsa, var: Bazı kesimler boşuna uzamış, bazı dizelerin ya da sözcüklerin sık sık tekrarı da gereksiz. Bunlar, yer yer, şiirin yoğunluğunu yarıyor, gerilimini azaltıyorlar.

Seçiciler kurulunun öteki üyeleri Hasan İzzettin Dinamo ve Kemal Özer'le buluştuğumuzda bunları düşünüyor, sonucunu merak ediyordum. Acaba onlar ne diyeceklerdi, yoksa yanılıyor muydum?

Elemeyi kazanan şiirleri 1977 Ekiminin son haftasında yeniden okuduk, üzerinde konuşup tartıştık. Söz konusu şiir oybirliğiyle birinci seçildi. Doğrusu, pek sevindim buna. Şairini öğrenmek üzere zarfı heyecanla açtık. İçinden Ozan Telli'nin adı çıktı.

Meğer, birincilik ödülünü kazanan şair, genç bir işçi imiş! Ozan Telli kazandığı üç bin liralık ödülü, örnek bir tavırla MESS grevindeki Maden-İş Sendikası'nın işçilerine bağışlamış.

Hepimiz duygulanmıştık..."

Ozan Telli (1950 -)

Asım Bezirci (1927 - 1993)

YAPITLARI

- Şahince
- Ekmeğin Şarabın Tuzun Aşkına
- İshakça (Baba İshak Destanı)
- Şah Kulu Destanı
- Kalenderoğlu Piri Mehmet Destanı
- Aştan Umut Kesilmez
- Koçgiri Destanı
- Dersim Destanı
- Bizim Çeliğin Suyunda (önceki üç destanla birlikte)
- Ararat Destanı
- Aşka Amin
- Komüncüler
- Ölümsemek

ÖDÜLLERİ

- 1977 Vatan gazetesi birincilik ödülü
- 1980 Akademi Kitabevi Şiir Başarı Ödülü (Murathan Mungan ve Turgay Fişekçi ile paylaştı)
- 1983 Gösteri Dergisi Şiir Ödülü /birincili /"Şahkulu" ile
- 1984 Natiroğlu Şiir Ödülü / ikincilik / "İshakça" ile.
- Gülhane El Sanatları Festivali birincilik ödülü (1987)
- Kültür Bakanlığı başarı ödülü (1991)

MADEN İŞÇİLERİ

-maden ocaklarına doğururken çocuklarını analar
ölümlerin sancısıdır çektikleri-

güneşi görmeden şafakta
alınlarında fenerler
yedi kat yerin dibine inerler
maden işçileri

kanallar açar kolları
tüneller açar kolları
yerin altında
yerin altında şehirler
yerin üstünde şehirler
kurulur kollarıyla
yerin altında nehirler
yerin üstünde nehirler

durulur terleriyle
kazmayla kazdıkları ocaktır
maden ocakları sıcaktır
eriyen beyindir
ezilen beden
madendir çıkardıkları
tükürdükleri maden
maden

göçük olur
toprak kayar
su basar
ve patlar grizu
kollar kopar
kör olur gözler
kulaklar sağır
gözler kömürün karasını ağlar
alınlar kömürün karasını terler
yerin altında erler
erler yerin üstünde

kan
kemik
ve etle
barikatlar kuruyorlar
geleceğe yürüyorlar
dillerinde gerçeğin türküsü
varolmanız için varız
yok olmanız için varız
işte bundan güçlüyüz
işte dünden
işte yarın

yarınlar bizim olacak
inecek usanç perdeleri yüzlerden
geleceğin ışığıyla aydınlanacak ak alınlar
istekle söylenecek iş türküleri gürül gürül
parmakla örerken
adımlar yürürken
gözler görürken

yorulmayacak
süt sağar gibi memeden
sonu gelsin demeden
çalışanların ülkesi olacak ülkemiz
çalışanların dünyası olacak dünyamız

ÇOCUK İŞÇİLER

"13 yaşındayım. 8 aydan beri çalışıyorum. Babam da çalışıyor ama aldığı yetmiyor. İşe gelmeyin dedi müdür. Sorunca da, keyfim öyle istiyor, dedi. Tuğlaları kurutmak için toz kömür kullanıyoruz. Havalandırma olmadığı için toz ciğerlerimize gidiyor. Akşam eve gittiğimizde kömür tükürüyoruz." (22.3.1975 tarihli Günaydın gazetesinden)

kırgındır yüzleri
dargındır gözleri
yorgundur dizleri
şafakların sisli derinliğinde
akşamların puslu karanlığında
çocuk işçilerin
dünün yorgunluğunu taşır bugüne eklemeleri
uykuları

düşleri

korkuları taşır
geceden gözleri

tezgahların başına
bodrumların taşına
çocuk işçiler
saçlarında kumaş dokuyan onlardır
gözlerinden nur
alınlarından ter dökenler
ve çile çekenler
çile çocukları
çocuk işçiler

kaynak mavisi nasıl da tutuşturur
kirpiklerini

kaşlarını

saçlarını

kaynak mavisi nasıl da işler derilerine
-mavilerin en güzeli kaynak mavisi-
maviler kadar duru çocuklar
sarı çocuklar
kızıl

kara

ve beyaz

çocuk işçiler
babadan yetim anadan öksüzler
çıplaklar açlar piçler kardeş çocuklar
dizlerinin bağı çözülenler
ezilenler
üzülenler
uğunanlar acıdan ve ağudan
ekmeğini taştan çıkarırlar
toz yutup kömür tükürenler
size söven dil
sizi döven el
beni yaralar
karıncalar arılar
çocuk işçiler

yaşayamadığınız çocukluğunuzun
kardeşiyim ben de
bu bedende
sizin yüreğinizi taşıyorum
ben de bir zerreyim kıyınızda
ben de bir damlayım suyunuzda
sizin ölümlerinizi yaşıyorum
çocuk işçiler
çocuk işçiler
birgün tutuşacak ocak işçiler

Adana Cezaevinde dostluklar..

Ozan Telli ve Can Yücel (Dostlukları hapisneden çıktıktan sonra da sürmüştür. Bir süre Can Yücel'in yanın-
da kalmış, hatta birlikte bir şiir de yazmışlardır.)

Ozan Telli, Can Yücel, Abdullah Nefes, Murat Maner

AÇIKLAMA

* Asım BEZİRCİ'nin Politika Gazetesi'ndeki yazısından (1977) ve "Halk ve Sosyalizm İçin KÜLTÜR ve EDEBİYAT" kitabından alınmıştır.

** Bu bölümün oluşturulmasında katkılarından ötürü Yaser GÜNDAY'a teşekkür ederiz.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Frigofrik Araç Kasasında Montaj

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: İşçiler frigofrik araç (soğuk taşımacılık) kasası imalatında (et taşımak için) el aletleri ile montaj yapmaktadır. İşçilerin bu çalışma sırasında karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. Elektrikli el aletlerinin kullanılmasında; el aletinin, kordonun ya da uzatma kablosunun kusurundan dolayı elektrik çarpması olabilir.
2. El matkabı gibi el aletinin kullanılması sırasında; aleti kullanan ve yardımcı çalışanın gözüne çapak, talaş kaçabilir.
3. Her iki çalışan da montaj sırasında oluşan gürültüden işitme kaybına uğrayabilir.
4. Eldivenini matkap ucuna kaptırarak parmak kopması ya da ciddi el yaralanması ile karşılaşabilir.
5. Üzerlerine çıktıkları platformlardan düşüp, elektrikli el aletinden ciddi şekilde yaralanabilirler.
6. Çalışma zeminindeki dağınık kablo, kordon veya aletlere takılıp düşebilirler.

> Yanıtı 3. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Şeyda AKSEL
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ayşen BULUT
Ecz. Dr. Ayçe ÇELİKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Dr. Seyhan ERDOĞDU
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Bahar GÖKLER
Dr. Uğur GÖNÜL
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Tuncer UÇAROL
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Dr. Engin TONGUÇ
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç.Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof.Dr. Cahit TALAS
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI

İÇİNDEKİLER

- **ÇOCUK HABER**
Çocukları Soracak Olursanız; Umutlarını Yitiriyorlar..... 2
Taner AKPINAR
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Vicdan ve Adalet Nöbeti - 3 : Böyle Gittiler, Böyle Geldiler 4
- **SOSYAL POLİTİKA**
Kent İçinde Kentleşememe - I :
İnsana Verilen Değer Bağlamında Ankara ve Denizli Örnekleri 5
Nursel DURMAZ - Aylin Güler ÜNLÜ
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Yeni Dönemde (6331 s.k. sonrası) Değerlendirmeler - 1 8
A. Gürhan FİŞEK
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Elektrik Riskleri ve KKD'lerin Kullanımı 13
Mustafa TAŞYÜREK
- **EMEK VE SANAT**
Bir İşçi Şair: Ozan Telli 20
- **NÜFUS**
Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Nüfus Konusu 18
Mümtaz PEKER
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Frigofrik Araç Kasasında Montaj 23
Mustafa TAŞYÜREK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>
<http://www.osgb.fisek.com.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • **Faks:** 0312 425 28 01 - 395 22 71
• Web sayfası: www.fisek.org.tr
- Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
- Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız
düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
• **Sayı:** 130 • **Eylül - Ekim 2013**
• **Ücretsizdir**
- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşham No:7/188
İskitler 06060 ANKARA
Tel: 0312 384 30 70 (Pbx) • **Fax:** 0312 384 30 57
Baskı Tarihi : 20 Eylül 2013